

VIISIKON PERHEKUNTOUTUSJAKSON VAIKUTTAVUUS JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Sosiaalityöntekijöiden näkökulmia

Tiivistelmä

Tekijä(t) Kuurimo, Emmi Mäkelä, Pilvi	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika Syksy 2019
	Sivumäärä 57 + 2 liitesivua	
Työn nimi Viisikon perhekuntoutusjakson vaikuttavuus ja kehittämissuositukset Sosiaalityöntekijöiden näkökulmia		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa perhekuntoutusjakson vaikuttavuudesta ja tuoda esille mahdollisia kehittämiskohteita. Tutkimuksen toimeksiantajana toimi toimintayksikkö Viisikko. Tutkimuksessa selvitettiin toimintayksikkö Viisikon perhekuntoutusosasto Puhtilan perhekuntoutusjakson vaikuttavuutta sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin marraskuussa 2019 teemahaastattelun keinoin. Tutkimusta varten haastateltiin kuutta sosiaalityöntekijää, joiden asiakasperheitä on ollut Puhtilassa perhekuntoutusjaksolla. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina lukuun ottamatta yhtä haastattelua, joka oli parihaastattelu. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostui lastensuojelun, perhekuntoutuksen ja vaikuttavuuden teorianäkökulmista.</p> <p>Tulokset osoittivat, että vaikuttava palvelu koostuu oikea-aikaisuudesta ja perheen motivoituneesta työskentelystä. Tulosten mukaan vaikuttava palvelu on sellainen, jolla saavutetaan sille asetetut tavoitteet ja saadaan aikaan positiivinen muutos perheiden elämässä. Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että Viisikon perhekuntoutus on vaikuttavaa. Palvelun avulla on saavutettu tavoitteita ja saatu muutoksia aikaan. Tulokset osoittivat, että vaikutukset vaihtelevat yksilöllisesti perheistä riippuen. Tutkimustuloksissa kehittämiskohteena oli Viisikon perhekuntoutuksen muoto. Palvelulta toivottiin enemmän joustavuutta ja palvelun toivottiin olevan enemmän perheen tarpeista lähtevää.</p>		
Asiasanat Lastensuojelu, perhe, perhekuntoutus, vaikuttavuus, sosiaalipalveluiden kehittäminen		

Abstract

Author(s) Kuurimo, Emmi Mäkelä, Pilvi	Type of publication Bachelor's thesis	Published Autumn 2019
	Number of pages 57 + 2 appendises	
Title of publication The effectiveness and development areas of family rehabilitation period of Viisikko From social workers' point of views		
Name of Degree Bachelor of social services		
Abstract <p>The goal of the research was to produce new information about the effectiveness of family rehabilitation period of the functional unit Viisikko and to outline possible development areas. Functional unit Viisikko was the commissioner of this research. In the research under clarification was the effectiveness of family rehabilitation period of Puhtila in the functional unit Viisikko. The research was interested in seeing social workers' point of views.</p> <p>The research was conducted as a qualitative research. Research material was collected in November 2019 using the method of theme interview. For the research six social workers whose client families have been in the family rehabilitation of Puhtila were interviewed. Interviews were conducted as one-to-one interviews except one which was conducted as a group interview. The material was analyzed using a content analysis as a method. The frame of reference consists of information about child protection, family rehabilitation and effectiveness.</p> <p>The results indicate that effective service consists of timeliness and motivated working of the family. They also reveal that effective service can reach the set goals and make a positive change in the families and their lives. Based on the results it can be said that the family rehabilitation of Viisikko is effective. With this service goals and changes have been achieved. The results also show that effects vary based on the individuality of families. In the results development areas were the form of family rehabilitation of Viisikko. Social workers hoped more flexibility and service which are based more on families' needs.</p>		
Keywords Child protection, family, family rehabilitation, effectiveness, development of social services		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA	4
2.1	Toimintayksikkö Viisikko	4
2.2	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	5
3	PERHE JA VANHEMMUUS	6
3.1	Perhe	6
3.2	Vanhemmuus	7
3.3	Hyvinvoiva perhe	9
4	PERHEKUNTOUTUS LASTENSUOJELUN TUKITOIMENA	11
4.1	Lastensuojelu	11
4.2	Lastensuojelun prosessit	12
4.3	Perhetyö	13
4.4	Perhekuntoutus	14
5	VAIKUTTAVUUS JA KEHITTÄMINEN SOSIAALIPALVELUISSA	19
5.1	Sosiaalipalveluiden vaikuttavuus	19
5.2	Vaikuttavuuden arviointi	21
5.3	Sosiaalipalveluiden kehittäminen	22
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
6.1	Laadullinen tutkimusmenetelmä	24
6.2	Aineistonkeruu	24
6.3	Aineiston analysointi	26
7	TUTKIMUSTULOKSET	28
7.1	Vaikuttava palvelu	28
7.2	Palvelun yhteiskunnalliset vaikutukset	29
7.3	Vaikuttavuus perheiden elämään	31
7.4	Kehittämiskohteet	37
8	YHTEENVETO	41
8.1	Johtopäätökset	41
8.2	Luotettavuus ja eettisyys	44
8.3	Tutkimuksen hyödynnettävyys	46
9	LÄHTEET	48

1 JOHDANTO

Suomen perustuslain (713/1999) 19 § mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut niin, että ne edistävät väestön terveyttä sekä tuettava perheen ja muun lapsen huolenpidosta vastaavan edellytyksiä taata lapselle hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Tutkimuksen taustalla vaikuttaa lain määrittäminen julkisen vallan palveluiden järjestämistä vastaavasta. Jotta julkinen valta voi vastata näihin lain asettamiin vaatimuksiin on tiedettävä, millä keinoilla ja palveluilla näihin tavoitteisiin päästään. Mitä vaikuttavampi palvelu on, sitä paremmin se pystyy vastaamaan lain asettamiin vaatimuksiin.

Toimeksiannon tutkimukselle saimme toimintayksikkö Viisikolta. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa perhekuntoutusjakson vaikuttavuudesta ja tuoda esiin mahdollisia kehittämiskohteita. Toimeksiannattajan toiveen mukaan näitä asioita selvitetään sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksen toimeksiannattajana toimivassa toimintayksikkö Viisikossa toimii kolme eri osastoa, joista tarkastelussa tässä tutkimuksessa on perhekuntoutusosasto Puhtila. Viisikon tarjoama perhekuntoutuspalvelu on lastensuojelulain mukainen avohuollon tukitoimi. Hollolassa sijaitseva Viisikko on ainoa perhekuntoutusta tarjoava Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän palvelu (Korkka 2019).

Kuntalain (410/2015) 8 § mukaan kunnan tehtävä on vastata palveluiden tarpeesta, määrästä ja laadun määrittämisestä. Tutkimus tuottaa Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymälle tarvittavaa tietoa Viisikon perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta, jotta palvelua voidaan kehittää. Viranomaisilla on oltava ajankohtaista tietoa lasten, nuorten ja heidän perheidensä tilanteesta, terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluiden tarpeista sekä palvelun vastaavuudesta avun tarpeeseen, palveluiden laadun ja vaikuttavuuden arviointia, palveluiden kehittämistä ja suunnittelua varten (Hämäläinen, Ahola, Halme, Hastrup, Hietanen-Peltola, Häkkinen, Ihanus, Järvel, Kauppinen, Kilpeläinen, Kuussaari, Liukko, Kärkkäinen, Mäkelä, Mölläri, Nurmi-Koikkalainen, Partanen, Perälä, Rotko, Räikkönen, Suvisaari & Töytäri 2016, 32).

Paasion (2014, 81) mukaan sosiaalityön vaikuttavuustutkimusta tehdään Suomessa hyvin vähän. On merkittävää tuottaa vaikuttavuudesta tietoa, sillä sosiaali- ja terveyspalvelut ovat suuressa muutoksessa. Tästä syystä tulee selvittää, ovatko palvelut vaikuttavia ja saavutetaanko niillä niille asetettuja tavoitteita. Myöskään sosiaalityön akateemisen tutkimuksen piirissä ei ole ollut kovin vahvaa kiinnostusta vaikuttavuuden tutkimukseen, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta (Kananen & Ruuskanen, 2019, 61-62). Linnakangas, Lehtoranta, Järvikoski ja Suikkanen (2010, 19) toteavat myös, että perhekuntoutuksen vaikuttavuutta on tutkittu vain vähän. Perhekuntoutus sellaisenaan onkin uusi palvelu ja se on ollut osa lastensuojelulakia vasta vuodesta 2014 asti, jolloin se lisättiin

lastensuojelulain 36 §:ään yhdeksi avohuollon tukitoimeksi sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä (Alatalo, Lappi & Petrelius 2017, 17). Sosiaalityön akateemisen tutkimuksen piirissä ei ole ollut kovin vahvaa kiinnostusta vaikuttavuuden tutkimukseen, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta (Kananoja & Ruuskanen 2019, 61-62).

Sosiaalityöntekijällä on tärkeä rooli lastensuojelussa, sillä hän huolehtii lapsen edun toteutumisesta lastensuojeluprosessin jokaisessa vaiheessa. Jokaiselle asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä oma sosiaalityöntekijä, joka vastaa lapsen asioista. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on suunnitella ja asettaa tavoitteet yhdessä asiakasperheen ja eri ammatti-toimijoiden kanssa. Sosiaalityöntekijä on myös vastuussa suunnitelmien johdonmukaisesta toteutuksesta sekä tavoitteiden saavuttamisen säännöllisestä arvioimisesta. Sosiaalityöntekijällä voisi siis sanoa olevan lastensuojelun toiminnassa langat käsissään. (Heinonen & Sinko 2009, 89-90.) Sosiaalityöntekijöillä on siis laaja käsitys perheiden palveluprosessista ja sen kehittymisestä sekä eri vaiheista. Tämän vuoksi tutkimuksessa on haluttu hyödyntää sosiaalityöntekijöiden tietoa palvelun vaikuttavuudesta perheiden elämään.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Toimintayksikkö Viisikko

Tutkimuksen kohdeorganisaationa toimii Hollolassa sijaitseva Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän toimintayksikkö Viisikko. Viisikossa toimii kolme eri osastoa: Kasvula, Suuntala ja Puhtila. Puhtilassa järjestetään perhekuntoutusjaksoja, jotka ovat tutkimuksen kohteena. Puhtilaan mahtuu kerrallaan kolme perhettä ja perheet ovat seitsemän viikon kuntoutusjaksoilla. Kuntoutusjakso tapahtuu arkisin, ja perhe on kotona viikonloput. Jakson viides viikko on kotiviikko, jolloin perhe asuu kotona kokonaisen viikon. Kotiviikon aikana työskennellään perheen omassa kodissa. (Korkka 2019.)

Korkan (2019) mukaan Puhtilassa perheille on ohjattua toimintaa ja kuntoutusjaksolla pyritään arvioimaan perheen tilannetta. Puhtilan viikko-ohjelmaan kuuluu muun muassa erilaisia ryhmiä, kuten vanhempien keskusteluryhmiä, lasten omia ryhmiä ja lasten ja vanhempien yhteisiä ryhmiä. Ryhmillä pyritään lisäämään lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta, vertaistuen kautta tukemaan perheitä ja lisäämään yhteisöllisyyttä. Vanhempien keskusteluryhmässä ohjaajina toimivat Viisikon psykologi sekä perheterapeutti. Näiden lisäksi Puhtilassa on kerran viikossa toiminnallinen ryhmä, jossa tehdään yhteisön toiveiden mukaista tekemistä, kuten askartelua, leivontaa tai retkiä.

Puhtilan työntekijät koostuvat moniammatillisesta työryhmästä, johon kuuluu viisi ohjaajaa, kolme sosionomia, kaksi sairaanhoitajaa, psykologi sekä vastaava ohjaaja. Kuntoutusjakson aikana perheellä on kaksi perheohjaajaa, jotka auttavat perhettä etenemään omien tavoitteidensa mukaisesti. Tavoitteet Puhtilassa luodaan yhdessä perheiden kanssa. Perhetapaamisia järjestetään eri kokoonpanoilla, ja niissä käsitellään muun muassa kasvatuksellisia tilanteita, parisuhdetta, kodinhoitoa, päihitteettömyyttä, koulunkäyntiä sekä perheen vuorokausirytmää. (Korkka 2019.)

Puhtilassa käytössä olevia työskentelytapoja ja menetelmiä ovat erilaiset ryhmät, kuten hoivaa ja leiki -ryhmä sekä erilaiset vertaistukeen perustuvat ryhmät. Lisäksi Puhtilassa käytetään esimerkiksi, voimauttavan valokuvan menetelmää, korttityöskentelyä, vanhemmuuden palikoita, roolikarttoja, aarrekarttaa ja elämänjanaa. Puhtilan arjessa juhlilla on tärkeä rooli, ja ilmapiiri pyritään pitämään sellaisena, johon perheiden on helppo tulla, ja jakso saa täten mahdollisimman hyvän aloituksen ja pohjan työskentelylle. (Korkka 2019.)

2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksen tarkoitus on kehittää Viisikon perhekuntoutusjaksoa siten, että palvelu vastaisi mahdollisimman hyvin sille asetettuja vaatimuksia ja perheiden tarpeita. Tutkimuksen tavoite on tuottaa uutta tietoa perhekuntoutusjakson vaikuttavuudesta. Lisäksi tavoitteena on tuoda esille perhekuntoutusjakson mahdollisia kehittämiskohteita.

Toimeksiantaja toi esiin tarpeen tiedolle siitä, miten perhekuntoutusjakson vaikuttavuus näyttäytyy sosiaalityöntekijöille. Toimeksiantaja toi esiin, että heillä on jo perheiden antama tietoa perhekuntoutusjakson vaikutuksista heidän elämäänsä, joten tämän takia tutkimuksen keskiössä olivat ainoastaan sosiaalityöntekijät. Tutkimuksen neljä pääteemaa ovat vaikuttava palvelu, palvelun yhteiskunnalliset vaikutukset, kuntoutusjakson vaikuttavuus asiakasperheiden elämään sekä palvelun kehittämiskohteet.

3 PERHE JA VANHEMMUUS

3.1 Perhe

Perhe määritellään usein avio- ja avoliitoksi, jossa on yhteisiä lapsia. Perheeksi luokitellaan myös lapsettomat pariskunnat, jotka ovat joko avio- tai avoliitossa, sekä yksinhuoltajaperheet. Myös yhteinen talous ja yhdessä asuminen liitetään perhettä määrittäväksi tekijäksi. (Jalovaara 2014, 151.) Perhe on kaikille tuttu sosiaalinen ryhmä ja poikkeuksellisen sidonnainen yhteisö, joka muodostuu tyypillisesti pitkäkestoisista ja vahvoista biologisista ja tunneperäisistä sidoksista ja jäsentensä välisestä rakkaudesta. Perheen määrittely on joskus kuitenkin hankalaa, sillä jokainen perheenjäsen voi määrittää perheeseen kuuluvat jäsenet yksilöllisesti, ja kokemus omasta perheestä on subjektiivinen. Perhettä on hankala määrittää myös siinä määrin, että käsitys omasta perheestä ja sen jäsenistä voi muuttua läpi elämän. (Jallinoja 2009, 14-19; Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 7.) Perhe nähdään myös yhteiskunnan luonnollisena perusyksikkönä ja perheen ja yhteiskunnan välisessä suhteessa sijoittuvan yhteiskunnan sisälle ja keskelle (Yesilova 2009, 11).

Perhe käsitteenä liitetään yleisesti koskemaan vain yhdenmuotoista perhettä. Tämä viittaa perheeseen, joka koostuu vanhemmista ja heidän yhteisistä jälkeläisistään. Perhe-käsite on kuitenkin nykymaailmassa moninainen, ja erilaisia perheitä ja perhemuotoja on alettu tunnustamaan viimevuosien aikana yhä enemmän. Yli kolmannes suomalaisperheistä on monimuotoisia. Ydinperheen rinnalle ovat nousseet uusperheet, sijaisperheet, sateenkaariperheet, yhden vanhemman perheet, kahden kulttuurin perheet, maahanmuuttajataustaiset perheet, adoptioperheet ja tukiperheet. (Väestöliitto 2019.) Perhemuotojen moninaistumisesta huolimatta perheiden määrittelyssä vallitsee edelleen heteronormatiivinen ajattelutapa, joka vaikuttaa yleiseen käsitykseen perheestä, niin että naisen ja miehen liitto lapsineen on luonnollinen, toivottu ja jopa itsestäänselvyys (Jalovaara 2014, 156).

Perheissä tapahtuvia muutoksia, jotka vaikuttavat oman perheenjäsenten määrittämiseen ovat avioituminen, avioerot, syntymä ja kuolema (Ribbens McCarthy & Edwards 2011, 42-43). Millerin ja Törrösen (2010, 72) mukaan perhe on jäsentensä turvapaikka, jossa jäsenten väliset tunnesuhteet kannattelevat haastavina aikoina ja kestävät yksilöiden erehdyksiä ja epäonnistumisia. Perheensysteemiteorian mukaan perhe muodostuu jäsentensä välisistä suhteista. Perheen sisällä on suhteita puolisoitten, vanhemman ja lapsen sekä sisarusten välillä. Perheessä jokainen vaikuttaa toiminnallaan toisiin perheenjäseniin. Perheenjäsenten käytös ja toiminta ovat siis toisistaan riippuvaisia. Systemiteoriassa ajatellaan yhden perheenjäsenen muutoksen tai perheenjäsenten välisten suhteiden muutoksen vaikuttavan koko perheeseen. (Ribbens McCarthy & Edwards 2011, 91.)

Naisten asema elannon tienaaajana on noussut tasa-arvoiseksi miesten kanssa, mutta siitä huolimatta naiset edelleen huolehtivat merkittävästi miehiä enemmän hoivatyöstä ja kodinhoidollisista tehtävistä. (Sinkkonen 2012, 63-64; Malinen 2011, 29.) Kuitenkin naisten ja miesten osallistuminen ansiotöihin on hyvin samanlaista, ja elannon hankinta on yhtä lailla sekä miesten että naisten oikeus ja velvollisuus. (Jalovaara 2014, 165). Ribbens McCarthyn ja Edwardsin (2011, 46-50) mukaan perhe voidaan ajatella eräänlaisena tiiminä, jonka kesken kotona tehtävät askareet ja työt jaetaan. Tehtävät jaetaan usein iän, ja sukupuolen mukaan. Naiset hoitavat enemmän kodin sisällä tehtäviä töitä, kuten lapsenhoitoa ja kotiaskareita kuin miehet, vaikka naiset kävisivätkin palkkatöissä. Näin ollen miesten rooli kotona tehtäviin töihin on enemmänkin auttajan rooli. Luonnollisesti lapset ovat osa tätä tiimiä, joten myös he hoitavat oman osansa. Lapsille asetetut työt perheessä voivat olla esimerkiksi siivousta, sisaruksista huolehtimista, ja koulunkäynti katsotaan myös kuuluvaksi lapsen töihin.

3.2 Vanhemmuus

Vanhemmaksi tuleminen on suuri muutos. Vanhemmuuden kokemiseen vaikuttaa vanhemmuuden alkamisen tapa joko suunniteltuna tai ennakoimattomana. Vanhemmuus voi aiheuttaa epävarmuutta ja tuntua pelottavalta, mikäli vanhemmaksi tulijalla ei ole aiempaa kokemusta lastenhoidosta. Lapsen odotusaikana ja lapsen synnyttyä vanhempi alkaa käymään läpi omaa lapsuuttaan ja muistelemaan miten koki asioita omassa lapsuudessaan ja millä tavalla tarpeita sai tuoda esiin. Vanhemmuuden kynnyksellä tulevat vanhemmat miettivät usein myös sitä, miten heidän tarpeisiinsa vastattiin lapsuudessa ja miten omat vanhemmat loivat turvallisuutta ja miellyttävyyden tunteita. Myös oma lapsuuden kiintymyssuhde omiin vanhempiin vaikuttaa vanhemmuuteen. (Tapio, Seppänen, Hyppönen, Janhunen, Prusila, Salo, Toivanen & Vilen 2010, 126-127.)

Vanhemmuus on kerran alettua, läpi elämän kestävä ja muuttuva rooli, jota ei voi peruuttaa. Vanhemmuuteen vaikuttaa vahvasti myös elämäntilanne ja se, missä elinkaaren vaiheessa vanhemmat ovat perheen muodostumisen hetkellä. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 124.) Vanhemmuuden taidot, kuten myönteisen ja kannustavan ilmapiirin luominen, vuorovaikutus sekä kasvatuksellinen ohjaus ovat haasteita kaikille vanhemmille (Miller & Törrönen 2010, 72).

Vanhemmuudesta voidaan erottaa sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja. Sisäisiä ovat esimerkiksi tieto lapsen kasvusta ja kehityksestä, hyvät vuorovaikutustaidot sekä kyky ja energia käyttää taitojaan hyväksi vanhempana ja kasvattajana. Ulkoisia voimavaroja ovat perheen tukiverkosto ja mahdollisuus saada ammattiapua tarvittaessa. Vanhemmuus ja parisuhde linkittyvät toisiinsa. Hyvä parisuhde luo pohjaa hyvälle vanhemmuudelle, mutta toisaalta

hyvää vanhemmuutta voi olla myös ilman parisuhdettakin. (Järvinen ym. 2012, 124.) Eri-laisten perhemuotojen yleistyessä myös vanhemmuus on muuttunut, ja nykyään sitä jaetaan useamman vanhemman, esimerkiksi lähi- ja etävanhemman kesken (Jalovaara 2014, 152).

Jaottelu miehistä elannon tienaaajina ja naisista kodinhoitajina on yhä edelleen nähtävillä nyky-yhteiskunnassa ja perheen rooleissa. Roolitus on näkyvillä esimerkiksi lapsen hoidosta puhuttaessa. Isän hoitaessa lasta äidin ollessa pois puhutaan lapsen vahtimisesta, ikään kuin lapsi olisi vieras ja isä vain hetken huolehtimassa lapsesta, vaikka äidin hoitaessa omaa lasta isän ollessa pois ei samanlaista vierauden käsitettä ole esillä. (Ribbens McCarthy & Edwards 2011, 49.) Tarvittaisiin asennemuutos työelämässä, jotta miehillä olisi parempi mahdollisuus viettää aikaa lasten kanssa (Törrönen, 2012, 59). Roolien kasaantumisen ei kuitenkaan ole liitettävissä pelkästään sukupuoleen, sillä myös samaa sukupuolta olevilla pareilla toisesta usein muodostuu se, joka huolehtii enemmän kodin sisällä tehtävistä töistä (Ribbens McCarthy & Edwards 2011, 49).

Vanhemmuus ja vanhemman ja lapsen välinen suhde on tarkasteltavissa biologisesta, juridisesta, psykologisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta (Vilèn, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen & Tapio 2010, 10-11). Järvisen ym. (2012, 31) mukaan lapsen biologisia vanhempia ovat hänet siittänyt mies ja synnyttänyt nainen. Sosiaalisesti lapsen vanhemmiksi luokitellaan ne henkilöt, jotka huolehtivat lapsen arjen sujumisesta. Psykologinen vanhemmuus puolestaan liittyy lapsen kokemukseen siitä, kenet hän kokee vanhemmikseen. Juridisesti lapsen vanhempia ovat ne, jotka ovat laissa tai oikeudessa määritellyt lapsen vanhemmiksi. Aranevan (2016, 218) mukaan vanhemmilla on juridinen oikeus lapsiinsa, eli heillä on oikeus ja velvollisuus vastata lastaan koskevista päätöksistä tämän edun mukaisesti.

Vilèn, Seppänen, Tapio ja Toivanen (2014, 128) toteavat, että vanhemmuudessa olennaista on aito välittäminen ja rakkaus. Lapsen kokemus rakastetuksi tulemisesta syntyy, kun hänen mielipiteistään ollaan kiinnostuneita ja hänen toiminnastaan iloitaan. Jo pienikin lapsi aistii sen, ollaanko hänestä aidosti kiinnostuneita. Järvisen ym. (2012, 31) mukaan lapsen ja vanhemman suhteessa olennaista on lasten oikeus vanhempiinsa.

Vanhemmuudessa merkityksellistä on se, että vanhempi muistaa pitää huolta omasta hyvinvoinnistaan. Tämä edesauttaa vanhempaa olemaan johdonmukainen lapsen kanssa ja antamaan selkeitä ohjeita. Tärkeää vanhemmuudessa on myös avun pyytäminen silloin kun sitä tarvitsee. Joskus tämä tarkoittaa sitä, että vanhemman on myönnettävä, ettei pärjää vanhemmuuteen liittyvän vastuun kanssa. (Vilèn ym. 2014, 130-131.)

Nykypäivänä vanhemmuuteen ja kasvatukseen tuo haasteita se, että perinteisten kasvat-
tajien, kuten vanhempien ja muiden läheisten aikuisten lisäksi, merkittävä kasvattajan rooli
on myös internetillä, pelimaailmalla, televisio-ohjelmilla ja elokuvilla. Lapsella on yhä use-
ampi rinnakkainen kehitysyhteisö, jossa hän kasvaa ja yhteisöjen olisi tärkeä osata ja jak-
saa rakentaa kasvatuskumppanuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 26.)

3.3 Hyvinvoiva perhe

Vanhemman on muistettava huolehtia myös omasta hyvinvoinnistaan, sillä vanhemman
hyvinvointi luo edellytyksiä olla johdonmukainen ja selkeä lapsen kanssa (Tapio yms.
2010, 130). Malisen (2011, 27, 29) mukaan parisuhteen laatu heikkenee vanhemmuuden
myötä esimerkiksi siitä syystä, että lapsen synnyttyä vanhemmat asettavat lapsen tarpeet
omiensa ja puolisoitensa tarpeiden edelle. Kuitenkin olennaista vanhempien parisuhteen
kokemisessa perheen kannalta on se, kuinka suhteen kokeminen vaikuttaa vanhempien
tapaan toimia lasten kanssa. Malinen (2011, 27, 29) viittaa väitöskirjassaan tutkimuksiin,
jotka osoittavat vanhempien olevan sitä tyytyväisempiä vanhempi-lapsisuhteeseensa,
mitä tyytyväisempiä ovat parisuhteeseensa. Perheen ihmissuhteiden merkitys lapsen kas-
vussa on merkittävä ja voidaan jopa sanoa, että vanhempien parisuhde on lapsen koti
(Turpeinen 2011, 68). Törrösen (2012, 69) mukaan vanhempien hyvinvoinnille on tärkeää
se, että heillä on puolisoina keskinäinen ymmärrys kodin työnjaon oikeudenmukaisuu-
desta ja että he huomioivat toisiaan niin vanhempina kuin yksilöinä.

Lapsi kokee olevansa psyykkisesti turvassa, kun aikuisella on kyky olla sensitiivinen lap-
selle. Sensitiivinen vanhempi kykenee vastamaan lapsen tarpeisiin niin, että lapsella on
tunne siitä, että hän on rakastettu ja turvassa. Vanhemman sensitiivisyys tarkoittaa myös
sitä, että vanhempi pystyy virittäytymään lapsen tunnetilaan ja jakamaan sen yhdessä lap-
sen kanssa. Sensitiivisen vanhemmuuden lisäksi lapselle on tärkeää, että vanhempi kyke-
nee asettamaan lapselle turvallisia rajoja. Lapsi ei aina ymmärrä, millaisella toiminnalla voi
olla kielteisiä seurauksia. (Vilèn ym. 2014, 127-128.) Millerin ja Törrösen (2010, 72) mu-
kaan lasten arvomaailma, itsetuntemus ja itseluottamus muovautuvat perheen tarjoamissa
lämpimissä ja turvallisissa ihmissuhteissa ja ne kannattelevat aikuisuuteen asti. Lapsen
kyvyt luoda ja ylläpitää terveitä suhteita omassa aikuisuudessaan muovautuvat lapsuusiän
tunnesiteiden ja kokemusten turvin.

Riittävä toimeentulo on merkittävä tekijä perheiden hyvinvoinnissa. Riittävät tulot luovat
mahdollisuuksia normaaliin elintasoon ja elämäntapaan nyky-yhteiskunnassa. Huono-
tuloisten perheiden lapsilla on suurempi riski joutua kiusatuiksi ja ulkopuolisiksi ryhmästä
ja heillä on suurempi syrjäytymisriski kuin hyvätuloisten lasten perheillä. (Salmi, Lammi-
Taskula & Sauli 2014, 90-91.)

Törrösen (2012, 166-167) tutkimuksen mukaan kasautuneen hyvinvoinnin elementtejä ovat taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma, jotka ovat esillä yksilön elämänpöytäkirjassa. Perheiden kasautuvaa hyvinvointia selittää tarkemmin taloudellinen tilanne, joka koetaan hyväksi, asumiseen liittyvät asiat, suhteet työelämässä, kotitöiden jako, jota pidetään oikeudenmukaisena, toimivat sukupolvisuhteet ja myönteisyys puhuttaessa elämästä. Tutkimuksessa hyvinvoivat perheet pitivät tiivistä yhteyttä perheen kummankin vanhemman vanhempiin ja isovanhemmat olivat perheen tukena. Hyvinvoinnista huolimatta, perheessä saattoi esiintyä arjen sujumiseen vaikuttavia terveydellisiä vaikeuksia.

4 PERHEKUNTOUTUS LASTENSUOJELUN TUKITOIMENA

4.1 Lastensuojelu

Lastensuojelulain (417/2007) 1 § tarkoituksena on turvata lapselle turvallinen kasvuympäristö, mahdollisuus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun asiakkaina vuonna 2018 oli yhteensä noin 73 400 lasta ja nuorta. Näistä avohuollon asiakkaina oli 54 883 ja kodin ulkopuolelle sijoitettuna 18 544 lasta ja nuorta. Kodin ulkopuolisten sijoitusten määrä oli noussut edellisvuoteen verrattuna ja avohuollon tukitoimien määrä vastaavasti vähentynyt. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019a.) Hurtigin (2010, 238) mukaan lastensuojeluinstituutio edesauttaa yhteiskunnan vastuuta parantaa lasten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa sekä auttaa perheitä ja lapsia tilanteissa, joissa he tarvitsevat apua. Lähtökohtana ajatellaan olevan se, että perheillä on oikeus apuun. Perheet saattavat joutua kriiseihin tai vaikeisiin tilanteisiin, jotka pitkittyessään saattavat uhata lapsen hyvinvointia.

Lastensuojelulla on kolme perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suojelutehtävä. Lastensuojelun keskiössä on aina lapsen etu. Lapsen edun tulee olla lähtökohtana suunniteltaessa ja toteuttaessa lastensuojelun toimenpiteitä niin, että toimenpiteet ovat perusteltuja lapsen kannalta ja tuottavat aina parhaan mahdollisen lopputuloksen lapsen näkökulmasta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019c.) Araneva (2016, 175) toteaa myös lapsen edun olevan lastensuojelun tärkein periaate. Lastensuojelun perimmäisenä tarkoituksena on turvata lapsen kehitys ja kasvu ja poistaa niitä vaarantavat tekijät. Lastensuojelu on suurelta osin käytännön työtä, jossa keskiössä ovat konkreettinen apu ja tuen järjestäminen. Siihen sisältyy vahvasti myös erilaisten verkostojen kanssa työskentely. (Bardy 2009, 42.) Aranevan (2016, 160) mukaan lastensuojelun palveluilla ja tukitoimilla pyritään ensisijaisesti avohuollon tukitoimin torjumaan lapsen kehitykselle ja kasvulle ilmeneviä riskejä, jotka aiheutuvat lapsen kasvuolosuhteista tai lapsen omasta käytöksestä sekä korjata jo aiheutunut riski ja ennaltaehkäistä riskitekijöiden uusiutuminen.

Lastensuojeluilmoitus täytyy tehdä, kun epäilee, että lapsen kasvu ja kehitys vaarantuvat. Lastensuojeluilmoituksen jälkeen tulee selvittää, onko lapsi kiireellisen lastensuojelun tarpeessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019b.) Lastensuojelutarpeen tultua selville tehdään palvelutarpeen arviointi ja kun palvelun tarve todetaan, alkaa lastensuojelun asiakkuus (Araneva 2016, 124). Palvelutarpeen arvioinnilla tavoitellaan oikea-aikaisella matan kynnyksen tuella sosiaalisen tuen tarpeesta johtuvien ongelmien kärjistymistä ja pyritään vähentämään korjaavien tukitoimien tarvetta (Araneva 2016, 80). Jokaiselle

lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle nimetään hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä (Lastensuojelulaki 417/2007, 13b §).

Viime vuosien aikana lastensuojelussa on menty kohti systeemistä toimintamallia. Systeemisen mallin periaatteita ovat perheterapeuttinen ajattelu, lapsilähtöisyys, ihmissuhderusteisuus ja kohtaamisen ja asiakkaiden osallisuuden merkitys. Systeemisessä mallissa korostuu ihmissuhderusteisuus, jolloin asiakkaan ihmissuhteet ovat työn keskipisteessä. Mallin on tarkoitus tehdä muutoksia organisaation ja asiakastyön tasolla. (Aaltio, Isokuoritti 2019, 26.)

4.2 Lastensuojelun prosessit

Ehkäisevä lastensuojelu on kunnan lapsille ja perheille suunnatuissa peruspalveluissa, kuten terveydenhuollossa tapahtuvaa lapsen kasvun ja kehityksen edistämistä ja turvaamista sekä vanhemmuuden tukemista. Peruspalveluilla on merkittävä rooli lastensuojelun yhteistyökumppaneina tuen tarpeiden havaitsemisessa ja puheeksiotossa. Lastensuojelun ja peruspalveluiden yhteistyö ja rohkeus ottaa asiat puheeksi perheen kanssa peruspalveluissa luo pohjan lapsen kehitykseen ja terveyteen negatiivisesti vaikuttavien tekijöiden vähenemiselle, jonka myötä korjaavan tuen tarve vähenee. (Araneva 2016, 113.) Rajalan (2017, 49) mukaan ehkäisevä lastensuojelu on varhaista puuttumista, ennen kuin ongelmat ehtivät kasvaa suuriksi ja vaikeammin korjattaviksi.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia keinoja, joilla pyritään vaikuttamaan lapsen heikentyneeseen tilanteeseen sitä kohentavasti. Avohuollon tukitoimien ensisijaisuus voidaan kuitenkin syrjäyttää, mikäli lapsen etu niin vaatii. (Araneva 2016, 178.) Lastensuojelulain (417/2007) 34 § mukaan avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä heti palvelutarpeen arvioinnista selvinneen tuen tarpeen noustua esille. Laissa avohuollon tukitoimiksi säädetään taloudellinen tuki, tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittämiseen, lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä. Avohuollon tukitoimia ovat myös lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus sekä muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet. Lisäksi laissa määrätään lapsen päivähoidon ja muut lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut järjestettäväksi niin kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on kirjannut asiakassuunnitelmaan. Näiden lisäksi voidaan tehdä sijoitus avohuollon tukitoimena. Lapsi voidaan sijoittaa joko yhdessä huoltajan kanssa tai lyhytaikaisesti yksin

huoltajan ja yli 12 vuotiaan lapsen suostumuksella. (Lastensuojelulaki 417/2007, 35§, 36§, 37§.)

Huostaanotto on aina viimesijainen pyrkimys auttaa lasta tilanteessa, jossa perheen tai lapsen tilanne on kriisiytynyt ja muuta vaihtoehtoa lapsen terveyden ja kehityksen takaamiseksi ei ole. Huostaanotossa ja kodin ulkopuolelle sijoittamisessa yhteiskunta puuttuu hyvin voimakkaasti perheen tilanteeseen. (Hämäläinen & Kangas 2010, 23.) Huostaanotto ja kodin ulkopuolella tapahtuva sijaishuolto voidaan toimeenpanna, kun lapsen kasvuolosuhteet ovat vakavasti vaarantamassa lapsen kasvun ja kehityksen, lapsi vaarantaa vakavasti kehitystään omalla käytöksellään eivätkä avohuollon tukitoimenpiteet ole riittäviä. (Araneva 2016, 160.) Lastensuojelulain mukaan sijaishuollon järjestäjällä tai sijoituksen järjestäneellä kunnalla on velvollisuus järjestää jälkihuoltoa vähintään puoli vuotta sijaishuollossa tai avohuollon tukitoimena sijoitettuna olleelle lapselle ja nuorelle (Araneva 2016, 381).

4.3 Perhetyö

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 18 § mukaan perhetyöllä tarkoitetaan asiakkaan ja hänen perheensä hyvinvoinnin turvaamista sosiaaliohjauksella tai muulla tarvittavalla avulla tilanteessa, jossa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö tarvitsevat tukea omien voimavarojen ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyö on tarkoitettu turvaamaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren kehitystä. Järvinen ym. (2012, 82) mukaan perhetyön asiakkaiksi tullaan yleensä vasta kun tilanne perheessä on kärjistynyt ja kasvanut niin suureksi, ettei perhe omin voimin selviä. Toivottavaa olisi kuitenkin, että perhetyö aloitettaisiin mahdollisimman varhain.

Lastensuojelun perhetyö on konkreettista tukea ja apua sekä tiivistä ohjausta. Perhetyö on vaikuttavaa muutostyötä ja siinä puututaan aina perheen asioihin ja siten myös perheen yksityisyyteen. Perhetyö pitää sisällään aina kontrollin elementtejä. (Järvinen ym. 2012, 82.) Perhetyötä tehdään pääosin perheiden kotona kotikäynteinä ja perhetyössä pyritään keskustelujen, neuvojen ja ohjeiden avulla vahvistamaan ja tukemaan vanhemmuutta ja arjen sujuvuutta. Tavoitteena on saada keskusteluiden ja neuvonnan avulla vanhemmat ajattelemaan omaa vanhemmuuttaan, parisuhdettaan ja muita lapsen hyvinvointiin heikentävästi vaikuttavia tekijöitä sekä saamaan pysyvä positiivinen muutos lapsen hyvinvointia heikentäviin tekijöihin. (Araneva 2016, 62.)

Perhetyö on moninaista ja se voidaan jakaa ennalta ehkäisevään perhetyöhön, lastensuojelun perhetyöhön ja vaativaan perhetyöhön. Ennaltaehkäisevää perhetyötä ovat esimerkiksi kotipalvelu ja koulun perhetyö. Lastensuojelun perhetyö on lastensuojelulain

(417/2007) 36 § mukainen avohuollon tukitoimi. Vaativa perhetyö koskee esimerkiksi vauvaperheitä ja monikulttuurisia perheitä. Perheet päätyvät perhetyön piiriin useita eri reittejä, esimerkiksi jo ollessaan lastensuojelun asiakkaana ja ongelmien kasaantuessa ja pahentuessa sosiaalityöntekijän ohjaamana tai omasta ilmoituksestaan. Joskus myös perheen lähipiiri voi tuoda huolen perheestä viranomaisten tietoon. Perheen kuntoutuksen tarve on yksi perhetyön asiakkuuden alkamisen perusteista. Tuki voi olla intensiivistä tukea arjessa, tapahtua lastensuojelulaitoksessa tai sen ulkopuolella. Vanhemmat miettivät omaa suhdettaan, rooliaan ja tehtäviään suhteessa sijoitettuun lapseen (Järvinen ym. 2012, 81-82, 86, 101.)

Monissa perhetyötä tekevissä yksiköissä perhe määritellään koskevaksi lasta ja hänen virallisia huoltajiaan. Kuitenkin joskus perhetyötä tehdessä on syytä ottaa huomioon, että lapsen elämään voi vaikuttaa myös muut kuin viralliset huoltajat. Jokainen perheenjäsen itse määrittää ketkä hänen perheeseensä kuuluvat. Tämän vuoksi onkin tärkeää selvittää perhetyötä aloitettaessa, ketkä juuri tämä asiakas kokee kuuluvaksi perheeseensä ja sen mukaan valita työskentelyyn mukaan otettavat perheenjäsenet. (Vilén ym. 2010, 10.) Perhetyötä tehdessä ollaan kipeiden ja vaikeiden asioiden kanssa tekemisissä ja kaikenlaiset tunteet ovat läsnä työskentelyssä. Perhetyötä tehdessä näiden tunteiden salliminen ja niihin asettuminen ja pysähtyminen lapsen kanssa ovat keskeinen edellytys työskentelylle. Perhetyöntekijän tulee huomioida perheiden monimuotoisuus ja systeemisyytensä omassa työssään. (Järvinen ym. 2012, 33, 35.)

4.4 Perhekuntoutus

Kuntoutuksella tarkoitetaan tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään edistämään yksilön tai yhteisön toimintakykyä ja osallistumismahdollisuuksia. Kuntoutus terminä luo mielikuvaa tulevaisuudesta, jossa on löydetty voimavaroja ja ratkaisuja yksilön tilanteeseen ja tehty muutos parempaan. Kuntoutuksen taustalla on aina jokin suunnitelma ja kuntoutuksen keskeinen elementti on moniammatillinen yhteistyö. Perhekuntoutuksessa on kuntoutuksen elementtejä, mutta perhekuntoutuksen kohde on tarkemmin määritelty. Perhekuntoutuksen kohteena ovat erityistä tukea tarvitsevat lapset tai nuoret ja heidän perheensä. (Pärnä 2010b, 41, 44-45.)

Perhekuntoutus on lastensuojelulain (417/2007) 36 § mukaisena avohuollon tukitoimena tarjottava palvelu. Perhekuntoutus sellaisenaan on uusi käsite ja se lisättiin lastensuojelulakiin sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä vasta vuonna 2014 yhdeksi avohuollon tukitoimiksi yhdessä tehostetun perhetyön kanssa. Perhekuntoutus käsitteellisesti ja sisällöllisesti on hyvin hajanaista ja kirjavaa. Perhekuntoutuksen toteuttamistavat, käytettävät menetelmät ja muodot vaihtelevat paljon alueittain. Tämä hankaloittaa palvelun laadun

jäsentämistä. (Alatalo ym. 2017, 17-18.) Onnistuneella perhekuntoutuksella saadaan tehokkaasti vaikutettua lastensuojelun tarpeiden syihin ja mahdollisesti estettyä huostaanotto, mutta koko perheen sijoittaminen on kunnalle todella kallista, noin 15 000 euroa kuukaudessa, jonka vuoksi perhekuntoutusta ei kovin paljon käytetä (Sosiaalihuoltolain esityöt 164/2014). Pärnän (2010b, 42-43) mukaan perhekuntoutuksen järjestämisvastuu on kunnalla. Kunta voi järjestää perhekuntoutusta itse tai ostaa sitä ostopalveluna. Avohuollon tukitoimena perhekuntoutus on harkinnanvaraista ja se perustuu lapselle laadittuun asiakassuunnitelmaan, johon on kirjattu lapsen tuen tarpeet, tarvittavat tukitoimet sekä työskentelylle asetetut tavoitteet.

Perhekuntoutuksen yleisiksi tavoitteiksi voidaan nimittää turvallisen lapsuuden ja aikuisuuden muodostuminen lapselle, arjen sujuvuuden vahvistuminen, lapsen kehitykselle merkityksellisten vuorovaikutustaitojen paraneminen, vanhempien kasvattajan roolin kehittyminen, perheen voimavarojen kasvaminen ja arkielämän taitojen kehittyminen. Perheen elämäntilanteen ollessa vaikea ja rankka, perheenjäsenten voi olla vaikea pohtia, mihin he toivovat muutosta tilanteessaan. Tällöin on riski, että kuntoutuksen tavoitteita määrittelevät työntekijät ja organisaation tavoitteet. On kuitenkin työntekijöiden tehtävä kuljettaa asiakkaan prosessia eteenpäin niin, että yhdessä sovitut tavoitteet saavutetaan mahdollisimman hyvin. (Laine, Heino & Pärnä 2010, 143.) Saapuessaan perhekuntoutukseen vanhempien voi olla vaikea hahmottaa, mitä muutoksia heidän tulee tehdä. Vanhempien voi olla helpompi hyväksyä työskentelyn lähtökohdaksi lasten ongelmat kuin omansa. Yleistä on myös se, että vanhemmat näkevät kuntoutuksen syynä vain tietyn asian tai ongelman, eikä erinäisten asioiden yhteyttä. Yksi vanhemmuuden haasteellisimpia asioita onkin tunnustaa ja tunnustaa oman vanhemmuutensa kipupisteet. (Hurtig 2010, 242-243.)

Perhekuntoutus sisältää kuntoutuksen konseptin, sillä ongelmat ja tuen tarpeet perhekuntoutuksen kentällä ovat moniulotteisia ja edellyttävät pitkäjänteistä ja kuntouttavaa työtä (Alatalo ym. 2017, 34). Kansainvälisissä tutkimuksissa kuntouttavan työotteen lisäksi korostuu perhesuhteisiin pohjautuvan työn merkitys kuntoutuksessa. Kaksi perhekuntoutuksen merkittävintä sisältöelementtiä ovat lapsikeskeinen ja lasta suojeleva sekä lasten ja vanhempien toimijuutta tukeva työskentely sekä kuntouttava työskentely. Muita keskeisiä elementtejä perhekuntoutuksessa ovat konkreettinen apu, ohjaus, hoito, läheisten, vertaisten ja yhteisön tuki sekä lapsen ja perheen tilanteen ja tuen tarpeen arviointi. (Alatalo ym. 2017, 13-14.)

Perhekuntoutus muun kuntoutuksen tavoin liittyy fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn kohentumiseen. Perhekuntoutuksessa painotus on näistä useimmiten psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn kohenemisessä, jolloin tavoitteet ovat samat, mutta niitä

lähestytään eri näkökulmasta. Tavoitteiden saavuttamisen ja kuntoutuksen toteutumisen kannalta on tärkeää, että tavoitteet määritellään yhdessä kuntoutujan kanssa. Kuntoutuksen ytimessä on yksilöllisyys ja tavoitteellinen toiminta, joilla tähdätään muutokseen yksilön hankalassa elämäntilanteessa esimerkiksi perhe-elämässä tai vuorovaikutuksessa. Kuntoutukseen kuuluu ohjauksen ja tuen lisäksi erilaisia toimenpiteitä, joilla pyritään vaikuttamaan yksilön elämänlaatuun. Näitä toimenpiteitä ovat esimerkiksi terapia, kuntoutusjakso, koulutus ja valmennus. Kuntoutusta määrittää myös sen kokonaisvaltainen luonne, jonka mukaan terapia on ”pelkkää” terapiaa ja koulutus ”pelkkää” koulutusta, mikäli ne eivät liity kuntoutuksen kokonaisuuteen eikä niillä pyritä tavoitteellisesti parantamaan yksilön tilannetta. (Järvikoski 2013, 11, 73-74.)

Perhekuntoutus on intensiiviperhetyötä. Tilanteen sitä vaatiessa järjestetään intensiivihoittoa perhekuntoutusyksikössä. Perhekuntoutuksessa pyritään vahvistamaan perheen vuorovaikutussuhteita, vanhemmuutta ja arjenhallinnan taitoja. Perhekuntoutuksen kohde on moniulotteinen. Kohteena ovat yksittäiset henkilöt ja heidän kokemuksensa ja tunteensa, toisaalta perheen väliset vuorovaikutussuhteet ja arkikäytännöt ja kolmanneksi perheen sijoittuminen omaan lähipiiriinsä ja laajemmin yhteiskuntaan. Työparityöskentely ja eri asiantuntijoiden mukana olo on olennaista tässä työskentelyssä. (Järvinen ym. 2012, 29; Alatalo ym. 2017, 32.)

Mattilan (2017, 29) mukaan perheeseen ja sen toimintakykyyn vaikuttaa perheen sisäinen vuorovaikutus. Perhekuntoutuksessa tämä näyttäytyy siten, että koko perhe on kuntoutuksen kohteena ja sitä autetaan kokonaisuutena. Perheen systeemiteoria on monen eri perheterapian taustalla. Ajatuksena on se, että hoidettaessa esimerkiksi jonkin perheen jäsenen mielenterveysongelmaa tai muuta perhettä koskettavaa ongelmaa, on hoitoon otettava mukaan koko perhe, sillä yhden perheen jäsenen käytös ja henkinen tila on olennainen osa koko perhesysteemiä. (Järvinen ym. 2012, 24.)

Päijät-Hämeessä perhekuntoutuksena tarjotaan laitos- ja avokuntoutusta. Laitoskuntoutus on ympärivuorokautista, kun taas avokuntoutus sijoittuu vain päiväaikaan ja tapahtuu arkisin. Perhekuntoutukseseen sisältyy myös perheen kotona tehtävää työtä. Perheet tulevat perhekuntoutukseseen erilaisia polkuja, mutta palveluun ohjaututaan aina lastensuojelun, sosiaalityön tai ehkäisevän perhetyön kautta. Ehkäisevän perhetyön kautta ohjautuvilla perheillä ei ole lastensuojelun asiakkuutta. (Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä 2019.)

Perheiden haasteet ja perhekuntoutuksen ohjautumisen syyt

Perhe on jäsenilleen voimavara, jolta saa apua ja tukea. Aina kaikki ei kuitenkaan mene hyvin ja perheen voimat saattavat ehtyä. Perheiden ongelmille on monia syitä ja välillä tarvitaan yhteiskunnan ja viranomaisien tukea ja väliintuloa. (Hämäläinen & Kangas 2010,

22-23.) Ongelmaperheitä luonnehditaan yleensä vanhempien kykenemättömyydellä huolehtia jälkeläisistään. Vahvasti ongelmaperheisiin liitetään myös huono sosioekonominen asema, heikko tukiverkosto ja köyhyys. Perhe, jolla on ongelmia, voidaan nähdä kaoottisena ja epätoimivana. Ongelmat voivat olla esimerkiksi laiminlyöntiin ja konflikteihin liittyviä ja toisaalta taas jäsenten käytöshäiriöiden, kaltoinkohtelun tai jopa pahoinpitelyn tai hyväksikäytön esiintymistä perheessä. (Ribbens Mc Carthy & Edwards 2010, 162.)

Kasvava ilmiö on perheiden ja lasten kasaantuneet ongelmat. Samalle perheelle kasaantuu ongelmia ja riskiolosuhteita, joka saattaa johtaa lapsen näköalattomaan elämäntapaan sosiaalistumiseen ja ongelmien ylisukupolvisiin siirtymiseen. Välttämättä yhdellä riskitekijällä tai ongelmalla perheessä ei ole vaikutusta vaarantaa hyvää lapsuutta, mutta mitä enemmän perheelle tai lapselle kasaantuu ongelmia, sitä huonommaksi tulevaisuuden ennuste muuttuu. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 27.) Moniongelmaisten perheiden yksittäiset jäsenet ovat saattaneet saada paljon erilaisia sosiaali- ja terveysalan palveluita, mutta perheen kokonaisvaltainen tukeminen ei ole toteutunut (Järvinen ym. 2012, 87).

Mattilan (2017, 45) tutkimuksessa perhekuntoutusjaksolle tultiin hyvin erilaisista syistä, vaikka perheitä yhdisti lapsen hyvinvointi ja perheen tukeminen heidän tilanteessaan. Syitä, miksi perheet ohjautuivat perhekuntoutusjaksolle, olivat vanhemman sairaus, lapsen voimakas oirehdinta ja vanhemmuuden arviointi ja vahvistaminen. Perheitä yhdistävä tekijä oli huoli lapsesta ja siitä, saako lapsi asua vastaisuudessa kotona. Perheet myös tiedostivat omat ongelmansa ja olivat tietoisia, missä asioissa he tarvitsisivat apua ja tukea. Halme ja Perälä (2014, 224) toteavat lapsiperheiden huolien taustalla olevan mitä erilaisimpia syitä. He kuvaavat ongelmia lapsi- tai vanhempilähtöisiksi. Sudenlehden (2018, 28) tutkimuksessa 75 prosenttia hoitoon tulleista perheistä tuli hoitoon lapsen oireilun takia. Oireilu näyttäytyi kouluhaluttomuutena, itsetuhoisuutena, rajattomuutena kotona, joka johti vanhempien uupumukseen. Hoidon edetessä syitä ongelmiin löytyi vanhempien traumataustasta, perheen systeemin muutoksista, kuten erosta ja vuorovaikutusongelmista sekä neurologisista syistä. Myös Järvinen ym. (2012, 87) toteaa perhekuntoutuksen aloittamisen taustalla olevan usein vanhempien jaksaminen ja mielenterveys- ja päihdeongelmat, perheen vuorovaikutuksen ongelmat, lasten koulunkäynnin vaikeudet ja kasvatukseen liittyvät haasteet.

Selvästi lapsen kehitys vaarantuu ja tarve esimerkiksi sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukaisille palveluille syntyy, kun lapsi on toistuvasti pois kotoa, karkailee tai vastustaa kodin sääntöjä muulla tavoin ja siitä syystä joutuu jatkuvasti omaa kehitystään vaarantaviin tilanteisiin. Lisäksi lapsen tai nuoren näpistely tai päihdekokeilut toistuvina tekoina asettavat lapsen tai nuoren vaaraan ja silloin tilanteeseen on puututtava. Lapsen

koulunkäymättömyys pitkittyessään uhkaa lapsen ja nuoren sosiaalista ja älyllistä kehitystä sekä lisää syrjäytymisriskiä. Liika pelaaminen, jolloin lapsen koulun ulkopuolisten oman ikätason ihmissuhteiden puuttuminen vaarantaa myös lapsen kehitystä. Myös itsetuhoiset puheet ovat riski lapsen terveydelle. Edellä mainitut tekijät lapsen oman tahdon alla tapahtuvina ovat selvä riski lapsen ja nuoren terveydelle ja normaalille kasvulle ja kehitykselle. Usein taustalla on myös lapsen hoidosta vastaavan henkilön kyvyttömyys auttaa, ohjata ja rajata lasta tilanteen parantamiseksi. (Araneva 2016, 163-164.)

Perälän, Salosen, Halmeen ja Nykäsen (2011, 38) tutkimuksessa perheiden palveluntarpeista, vanhemmat nimesivät vanhemmuuteen liittyviksi huoliksi oman jaksamisensa, kuten uupumuksen ja työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeuden. Muita vanhemmuuteen liittyviä huolia olivat yhteisen ajan riittävyys lasten kanssa, vanhemmuuden taitoihin liittyvät kysymykset ja maltin menettäminen vaikeissa tilanteissa. Huolta aiheutti myös ongelmat parisuhteessa, taloudelliset vaikeudet ja työttömyys. Törrösen (2010, 28, 35) mukaan stressitekijöitä perheessä ovat sosiaalisen tuen puute, määräaikaisten työsuhteiden, opintojen jatkaminen ja vaikeus työllistyä vanhempainvapaan jälkeen. Tavallisimpia huolta aiheuttavia riippuvuuksia olivat oma tai läheisen internetin ongelmakäyttö ja päihteiden käyttö. Kehitysympäristön herättämiä huolia olivat lapsen kohdistuva väkivalta ja asuinympäristön turvattomuus (Perälä ym. 2011, 38).

5 VAIKUTTAVUUS JA KEHITTÄMINEN SOSIAALIPALVELUISSA

5.1 Sosiaalipalveluiden vaikuttavuus

Vaikuttavuudella tarkoitetaan sitä, että palvelu saa aikaan jonkin muutoksen. Palvelun vaikuttavuus kertoo siitä, kuinka hyvin palvelu toimii. Vaikuttavuus liittyy vahvasti saavutettuihin tavoitteisiin ja yleensä muutos voidaan nähdä asiakkaan elämässä (Kettunen 2017, 6). Kivipellon (2016, 152) mukaan vaikuttavuuteen pyritään tietoisesti tai tiedostamatta erilaisilla yksilöllisillä menetelmillä ja toimintatavoilla, jotka yksilön kautta tulevat näkyviksi myös yhteisössä ja yhteiskunnassa.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 15 § sosiaalityötä määritellään näin:

Sosiaalityöllä tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta.

Sosiaalityössä tapahtuvien prosessien vaikuttavuudesta on perinteisesti käytetty käsitettä muutos, sillä toiminnalla pyritään muutoksen aikaansaamiseen. Sosiaalityön olennainen ulottuvuus on vaikuttavuus, sillä työn tarkoituksena on pyrkiä muuttamaan ongelmallinen tilanne paremmaksi. (Pohjola 2012a, 23.) Pesosen (2014, 60) mukaan kohtaaminen ja kuunteleminen asiakastyössä ovat avaintekijöinä vaikuttavuutta tutkittaessa. Kohtaaminen nähdään paljon laajempänä käsitteenä kuin asiakkaan ja työntekijän välisenä vuorovaikutuksena.

Kivipelto ja Saikkonen (2013, 313) toteavat, että hyvin vähän on käyty keskusteluja siitä, mitä vaikuttavuustieto sosiaalipalveluista oikeastaan on ja millaisin edellytyksin vaikuttavuustietoa voisi käyttää hyödyksi päätöksenteossa. Pohjolan (2012b, 10-11) mukaan sosiaalipalveluissa vaikuttavuuden tarkasteluun on olemassa muutamia eri näkökulmia. Nämä ovat yhteiskunnallinen, organisaatioiden ja työn tekemisen, yksilöllinen ja taloudellinen näkökulma. Yhteiskunnallinen tulokulma tarkastelee erityisesti tarpeisiin vastaamista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Organisaatioiden ja työn tekemisen näkökulmasta merkityksellistä on laadun, toimivuuden, hyödyllisyyden ja hyvien käytäntöjen tarkastelu. Yksilön kannalta keskeisiä käsitteitä ovat yksilön hyvä, hyödylliset seuraukset ja tyytyväisyys. Taloudellinen painotus yhdistetään tehokkuuteen, palveluiden oikeaan taloudelliseen kohentamiseen ja investoimiseen vaikuttavuuden tukemisessa. Yhteiskunnallisessa keskustelussa vaikuttavuuteen liittyvistä käsitteistä puhutaan usein tahattomasti tai tarkoituksellisesti monin eri termein, johon on hyvä kiinnittää huomiota vaikuttavuutta tarkasteltaessa.

Vuonna 2019 tehdyssä selvityksessä (Kananoja & Ruuskanen 2019, 44, 54, 61) lastensuojelun yhdeksi periaatteeksi on nimetty toiminnan vaikuttavuus. Se edellyttää, että lähitulevaisuudessa aloitetaan kansallinen tutkimushanke, joka selvittää lastensuojelun ja siihen sisältyvien erilaisten lähestymistapojen ja käytänteiden vaikutuksia. Lastensuojelutyön halutaan tekevän muutoksia parempaan, perheiden, lasten ja nuorten elämäntilanteissa. Suomessa on annettu lain tasoisesti vastuu julkisille organisaatioille järjestää palveluita ja muuta apua niille perheille, lapsille ja nuorille, jotka ovat lastensuojelun tarpeessa sekä oikeus ottaa lapsi ja nuori huostaan. Tähän vastuuseen tulisi sisältyä myös toiminnan vaikuttavuuden seuranta ja arviointia. Pitkään sosiaaliolla kiinnostus vaikuttavuustiedosta on kohdistunut taloudelliseen ja tuotannolliseen tehokkuuteen (Kivipelto & Saikkonen 2013, 314).

Linnakankaan ym. (2010, 22) mukaan perhekuntoutuksen aiempi tutkimus on vähäistä. Perhekuntoutuksen vaikuttavuutta on tarkasteltu eri näkökulmista, esimerkiksi sen pohjalta, ovatko ongelmat vanhemmista vai lapsista lähtöisin. Toimintaympäristöjen vaikutusta vaikuttavuuteen on ollut tutkimuksessa mukana vain vähän.

Alatalon ym. (2017, 20) mukaan lastensuojelun perhekuntoutuksen vaikuttavuuden keskeisiksi tekijöiksi voidaan nimetä tuen kokonaisvaltaisuus ja riittävän hyvä työskentelysuhde, jonka edellytyksiä ovat riittävä aika, sitoutuminen ja luottamuksen syntyminen. Toisaalta perhekuntoutuksen vaikuttavuutta heikentäviä tekijöitä ovat palvelukentän pirstaloisuus, hajanaisuus ja koordinoimattomuuden haasteet.

Pesonen (2014, 74,79) pyysi tutkimuksessaan sosiaalityöntekijöitä tarkentamaan sitä, mikä ero on sosiaalityön vaikutuksilla ja vaikuttavuudella, sillä etenkin arkikielessä termit sekoittuvat helposti. Sosiaalityöntekijöiden vastauksista kävi ilmi, että vaikuttavuutta määrittellään suhteessa työlle asetettuihin tavoitteisiin. Sosiaalityöntekijät kokivat haasteelliseksi arvioida sitä, mikä todellisuudessa sosiaalityössä vaikuttaa ja onko asiakkaan elämässä tapahtuneet muutokset nimenomaan sosiaalityön ansiota vai seuraus jostakin muusta, sosiaalityöhön liittymättömästä asiasta. Myös Kettunen (2017, 9) toteaa, että palveluiden vaikutuksia voi olla haastavaa todentaa, sillä asiakkaan elämässä vaikuttavat yleensä myös muut tekijät. Kun usein julkisen puolen palvelut ovat lyhytaikaisia tai käyntien välillä on aikaa, asiakkaan elämään mahtuu paljon muutakin. Vaikutukset ovat harvoin myös suoraviivaisia. Arkielämän sujumiseen vaikuttavat sosiaaliset suhteet, toimeentulo ja asumisolosuhteet ja palveluissa tehdyt tavoitteet saattavat olla riippuvaisia näistä tekijöistä ja niiden tuesta tai toteutumisesta. Työntekijän arvio vaikutuksista asiakkaan tilanteeseen voi poiketa asiakkaan omasta kokemuksesta (Pesonen 2014, 79).

5.2 Vaikuttavuuden arviointi

Vaikuttavuuden arviointia on se, että tutkitaan, mitkä palvelumenetelmät tai palvelut tuottavat hyviä tuloksia. Arviointi on tärkeää, kun halutaan selvittää, saavutetaanko jollakin palvelulla tai menetelmällä asetetut tavoitteet. On myös hyvän ammattietiikan mukaista, selvittää, mitä tarjotun palvelun avulla saadaan aikaan. (Kettunen 2017, 6.) Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa vaikeimpana tekijänä on pidetty sitä, että koskaan ei voida olla varmoja siitä, onko muutos tapahtunut sosiaalityön vaikutuksesta vai jonkin muun tekijän seurauksena (Kivipelto, Blomgren, Karjalainen & Saikkonen 2013, 20). Silvennoinen-Nuora (2010, 21) toteaa vaikuttavuuden arvioinnin olevan käytännössä vaikeaa ja työlästä vaikuttavuuden monimerkityksellisyyden vuoksi.

Vaikuttavuutta mitattaessa luotettavasti, on tärkeää arvioida lähtötilanne strukturoidusti sekä tarpeeksi kattavasti. Muutoksen arviointi vaatii jäsennellyt menetelmät, joilla pystytään selvittämään lapsen, vanhempien sekä koko perheen tilanteen muutosta. Erityinen haaste, tutkittaessa laajan kuntoutuskokonaisuuden vaikutuksia, on sen selvittäminen ja arvioiminen, mitkä kuntoutuksen osat ovat olennaisimmat tuloksellisuuden kannalta. (Suikkanen ym. 2010, 47.) Kivipellon (2018) mukaan sosiaalityön vaikuttavuutta voi mitata esimerkiksi kansallisten mittareiden avulla, jotka kertovat onko sosiaalinen ongelma vähentynyt, poistunut tai vastaavasti lisääntynyt tai pysynyt yhtä suurena. Halmeen ja Perälän (2014, 224) mukaan lapsia ja heidän perhettään tukevia palveluita ja niiden kustannusvaikuttavuutta sekä yhteyttä terveyden ja hyvinvoinnin lisääntymiseen on vaikea mitata. Pärnä (2010a, 273) sanookin, että tällä hetkellä vaikuttavuuden arviointia varten ei ole olemassa perheiden elämänlaadun paranemiseen hyvin standardoitua mittaria tai seurantajärjestelmää.

Vaikuttavuuden arvioinnin haasteellisuutta selittää sosiaalityön määrittelemisen vaikeus. Sosiaalityöntekijät kertovat olevansa huonoja vastaamaan kysymyksiin sosiaalityön määrittelemisestä, työn ydintehtävästä, työn tuloksesta ja vaikuttavuuden mittaamisesta. Vaikuttavuuden arviointi vaatii tällä hetkellä valtakunnallista mittaristoa ja kuntien välistä vertailutietoa, jolle on suuri tarve. (Karjalainen 2016, 132.) Haastavaa palveluiden vaikutusten todentamisesta tekee myös se, että vaikutus ei synny nopeasti. Tämä näkyy arvioitaessa vaikutuksia, kun ei malteta odottaa, että vaikutus alkaisi syntyä. Ongelmaksi voi muodostua sekin, että asiakkuus on jo päättynyt, eikä tietoa vaikutuksista ole mahdollista saada. (Kettunen 2017, 9.)

Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin suhtaudutaan toisaalta ristiriitaisesti. Usein nähdään, että sosiaalityössä sovelletaan niin moninaisesti eri menetelmiä, ettei sitä voi yksiselitteisesti tulkita tai selittää. Tämä johtaa siihen, että sosiaalityötä on vaikea mitata tai

arvioida näiden sovellettujen menetelmien vuoksi. Sosiaalialalla vallitsee myös ajattelumalli asiakastapausten ainutlaatuisuudesta, jota korostetaan siinä määrin, että asiakastapausten arviointia ja vaikuttavuusnäkökulmaa pidetään jopa epäeettisenä. (Karjalainen & Kotiranta 2010, 5.)

Silvennoinen-Nuoran (2010, 21) mukaan vaikka vaikuttavuuden arviointi on esillä puheissa, on sen kehittäminen edennyt hitaasti. Ellei sosiaalityölle kehitetä toimivia mittareita työn vaikuttavuuden arviointia varten, sosiaalityö ei pääse samalle tasolle muiden ammattialojen kanssa, joilla on toimiva mittaristo. Mittaamisen edellytykset ovat sosiaalityön sisältä tulevat tarpeet ja tavoitteet. Ulkoa tuotujen mittaamismenetelmien vaarana on, etteivät ne kerro sosiaalityöstä mitään. Vain systemaattisella mittaamisella ja tiedon tuotannolla voidaan nostaa sosiaalityön tavoitteet ja tehtävä näkyviin. Systemaattinen arviointi myös auttaa saamaan tietoa niistä menetelmistä, jotka ovat vaikuttavia ja, jotka vievät asiakkaita kohti heidän tavoitteitaan. (Kivipelto 2016, 156.)

5.3 Sosiaalipalveluiden kehittäminen

Kehittämisessä pyritään muutokseen. Kehittämisen avulla pyritään johonkin tehokkaampaan tai parempaan toimintaan tai rakenteisiin. (Toikko & Rantanen 2009, 16-17.) Sosiaali- ja terveystalouden kehittämisen tavoitteena tulisi olla palvelun kehittäminen sen käyttäjien kannalta välittömästi tai ainakin välillisesti, tavoiteltiinpa sitten parempaa saatavuutta, laatua tai toimivuutta (Stenvall & Virtanen 2012, 51). Pärnän (2010a, 278) mukaan sosiaalipalveluiden uudistamistoissa pyritään palveluiden laadun, vaikuttavuuden ja saatavuuden paranemiseen, lisäksi kuntalaisten osallisuutta pyritään lisäämään samalla kun syrjäytymistä vähentämään. Erityisenä tavoitteena on kehittää lastensuojelua ehkäisevämpään suuntaan. Myös Halme ja Perälä (2014, 216) tuovat esiin sosiaali- ja terveystalouden kehittämislinoissa tavoitteen ehkäisevien palveluiden lisäämisestä. Lasten ja nuorten ongelmien ehkäiseminen, varhainen puuttuminen ja oikea-aikainen tuki ovat viime vuosina olleet laajasti esillä erilaisissa politiikka- ja toimintaohjelmissa kuin myös lainsäädännön uudistuksissa (Halme & Perälä 2014, 224).

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa lastensuojelun perhetyön ja perhekuntoutuksen kehittämistavoitteena on vahvistaa kyseisiä palveluita niin, että palvelut vastaisivat perheiden tarpeisiin ja olisivat vaikuttavia (Alatalo ym. 2017, 22). Palveluiden laadukkuuden ja vaikuttavuuden turvaamiseksi tarvitaan kokonaisvaltaista ymmärrystä lasten, nuorten ja heidän perheidensä tilanteesta. Päätöksiä tehdessä tarvitaan tietoa lasten, nuorten ja perheiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluiden tarpeista. Lisäksi palveluiden saatavuus, käyttö ja vastaavuus avun ja hoidon tarpeeseen ovat välttämättömiä tietoja. Viranomaisilla on oltava ajantasaista tietoa edellä mainituista asioista, sillä tieto tukee

palveluiden suunnittelua ja kehittämistä. (Hämäläinen ym. 2016, 32.) Palveluiden kehittämistä varten tarvitaan sekä erinäisiä kehittämissuunnitelmia ja strategiaa, mutta myös poliittista tahtoa. (Pärnä 2010a, 278).

Lastensuojelun palvelujärjestelmä muodostuu laajoista palveluista, joita kehitettäessä on huolehdittava siitä, että palvelut tukevat lapsia ja vanhempia sekä edistävät heidän hyvinvointiaan. Palvelujärjestelmän tulee toimia ennakoivasti ja olla suunnitelmallinen. Lisäksi palvelujärjestelmän kehittämisen tulee tapahtua yhteistyössä kaikkien niiden tahojen kanssa, jotka ovat vaikuttamassa lasten ja perheiden hyvinvointiin ja niillä keinoilla, joista lapsi ja perhe eniten hyötyvät. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019b.) Perhekuntoutuksen kehittämisen lähtökohtana ovat perheiden muuttuvat palvelutarpeet. Kehittämisessä painottuvat perheenjäsenten välisten suhteiden ja vuorovaikutuksen vahvistaminen sekä osallisuuden lisääminen ja niitä vahvistavien kuntoutuspalveluiden ja menetelmien kehittäminen. Tavoitteena on kehittää edellä kuvattuja ominaisuuksia yhdessä lapsiperheiden kanssa. Kehittämistyön laadukkuuden saavuttamiseksi kehittämistarpeiden on noustava asiakkaiden tarpeista. (Pärnä 2010b, 50.)

Sosiaalityön kehittämiskohteita määrittää vuonna 2014 voimaan tullut sosiaalihuoltolaki. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän seurantatutkimuksen mukaan sosiaalityön kehittämiskohteiksi nimettiin pitkäjänteinen ja asiakasta aidosti kohtaava sosiaalityö sekä sen vahvistaminen, sosiaalityön parempi määrittelemine ja perusteleminen päättäjille sekä tähän liittyvät tietojärjestelmät, jotka eivät toimi. Tutkimuksessa ilmeni myös, että asiakastyöhön haluttiin enemmän ennaltaehkäisevää otetta ja painopiste uusien asiakkaiden alkukartoitukseen. (Karjalainen 2016, 132.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi tähän tutkimukseen valikoitui laadullinen tutkimusmenetelmä. Tutkimuksen tarkoituksena on perhekuntoutusjakson kehittäminen vastaamaan mahdollisimman hyvin sille asetettuja vaatimuksia sekä perheiden tarpeita. Tutkimuksen tavoitteena oli saada uutta tietoa perhekuntoutusjakson vaikuttavuudesta sekä mahdollisista kehittämiskohteista. Sosiaalityöntekijöillä on vastuu lastensuojelun prosessista ja heillä voisi sanoa olevan lastensuojelutoiminnan langat käsissään (Heinonen & Sinko 2009, 90). Tutkimuksen myötä pyrittiinkin saamaan juuri sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän toimintayksikkö Viisikon tarjoamasta perhekuntoutuspalvelusta.

Kanasen (2014, 18-19) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ihmisten kokemuksista ja siitä, kuinka he näkevät ilmiön tai asian. Laadullisella tutkimuksella pyritään tarkasteltavan ilmiön syvälliseen ymmärrykseen ja laadullinen tutkimus nähdään joskus esitutkimuksena, mutta toisaalta sen ajatellaan myös tuovan lisää syvempää tietoa määrällisen tutkimuksen tuloksista ja lisäävän ymmärrystä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään saamaan vastaus siihen, mistä tutkittavassa ilmiössä on kyse sekä saamaan ilmiöstä mahdollisimman syvä käsitys. (Kananen 2017, 32-33.) Laadullisen tutkimusmenetelmän valitsimme siitä syystä, että tarkoituksena oli ymmärtää vaikuttavuutta kokonaisvaltaisesti ja tuoda mahdollisimman laajasti esiin sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä.

Ronkaisen, Pehkosen, Lindblom-Ylänteen ja Paavilaisen (2011, 80) mukaan laadullinen tutkimus analysoi merkityksiä ja niiden suhteita tutkittavan puheissa tai muussa kerätyssä aineistossa. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään selvittämään ja kuvaamaan jotakin ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettinen tulkinta jollekin ilmiölle sen sijaan, että pyrittäisiin tilastollisten yleistysten tekemiseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Laadullisessa tutkimuksessa tiedonantajien määrä ei ole määrittävä tekijä, vaan tärkeämpää on aineiston laatu (Tuomi & Sarajärvi 2018, 73-74). Laadullisessa tutkimuksessa aineiston riittävyys voidaan varmistaa saturaatiolla. Saturaatiolla tarkoitetaan aineiston kylläntymistä eli sitä pistettä, jossa aineisto alkaa toistamaan itseään, eikä tiedonantajat pysty antamaan uutta tietoa tutkimusta varten. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 99-100.)

6.2 Aineistonkeruu

Tuomen ja Sarajärven (2018, 84) mukaan kun halutaan tietää mitä joku henkilö ajattelee, on parasta kysyä asiaa häneltä itseltään. Tutkimuksen aineisto kerättiin

teemahaastattelua käyttäen. Tuomen ja Sarajärven (2018, 86) mukaan teemahaastattelulle on ominaista etukäteen valitut teemat ja aiheet, jotka perustuvat tutkittavasta aiheesta jo tiedettyyn. Kanasen (2014, 76-77) mukaan teemahaastattelua käytetään tilanteissa, joissa halutaan saada ymmärrys tuntemattomasta ilmiöstä. Kuitenkin ilmiöstä täytyy olla vähän aiempaa tietoa, jonka pohjalta teemat voidaan valita. Teemahaastattelulle tyypillistä on haastatteluiden tekeminen kahteen kertaan. Näin voidaan saada vastauksia ensimmäisellä haastattelukierroksella heränneisiin kysymyksiin. Aloittelevalla tutkijalla haastattelukierrokset jäävät usein yhteen kierrokseen.

Tutkimuksessa aineistonkeruu alkoi haastateltavien etsinnällä. Toimeksiantajan yhteyshenkilö antoi sosiaalityöntekijöiden yhteystietoja, joista haastateltavat valikoituivat sattumanvaraisesti. Tuomen ja Sarajärven (2018, 98) mukaan laadullisen tutkimuksen kannalta on merkittävää, että tiedonantajat tietävät mahdollisimman paljon tutkittavasta ilmiöstä sekä heillä on kokemusta aiheesta. Tutkimusta varten valikoituneet sosiaalityöntekijät valikoituivat sattumanvaraisesti, mutta jokaisella oli ollut asiakasperheitä Viisikossa, joten kaikki olivat sopivia tiedonantajia tutkimuksen kannalta.

Tarpeeksi monen tiedonantajan löydyttyä siirryttiin haastatteluvaiheeseen. Haastatteluiden ajankohdat sovittiin sähköpostitse erikseen jokaisen osallistujan kanssa ja haastattelut toteutettiin haastateltavien työpaikalla. Haastattelut kestivät keskimäärin 30 minuuttia.

Tutkimuskysymykset lähetettiin haastateltaville etukäteen, jotta heillä oli mahdollisuus valmistautua haastatteluun etukäteen perehtymällä aiheeseen ja tutkimuksen teemoihin. Tuomen ja Sarajärven (2018, 85) mukaan haastattelussa on tarkoituksena saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta ja tutkimuskysymysten etukäteen lähettäminen on keino varmistua siitä, että kaikki mahdollinen tieto saadaan kerättyä. Kysymysten lähettämisen yhteydessä haastateltaville annettiin tarvittavat tiedot tutkimuksen toteuttamistavoista ja käytänteistä. Haastateltavia tiedotettiin haastattelutavasta, haastattelun nauhoittamisesta, anonymiteetista, aineiston säilytyksestä ja tutkimuksen odotetusta valmistumisajasta (liite1). Tutkimusta varten kutakin sosiaalityöntekijää haastateltiin yhden kerran.

Haastattelun etuna on se, että haastattelijalla on mahdollisuus kysymyksen toistamiseen, väärinkäsityksen oikaisemiseen ja ilmausten sanamuotojen selvennykseen sekä keskustelun käymiseen tiedonantajan kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Tutkimusta varten haastateltiin kuutta sosiaalityöntekijää ja haastattelut ajoittuivat kahden viikon ajalle, joka mahdollisti haastattelukysymysten kehittämisen haastattelujen edetessä. Teemahaastattelun etu muihin laadullisen tutkimuksen menetelmiin verrattuna on joustavuus. Tutkija voi halutessaan muuttaa tutkimuskysymysten esittämistapaa ja järjestystä haastattelun

aikana (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.) Haastattelukysymyksiä tehdessä pyrimme muotoilemaan haastattelukysymykset avoimiksi kysymyksiksi, jotta välttyisimme yhden sanan vastauksilta ja saisimme riittävän laajan aineiston.

Tiedonantajien vähäisyyden vuoksi haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, yhtä haastattelua lukuun ottamatta, joka oli parihaastattelu. Näin tehtiin, jotta pois jäävien määrä pysyisi mahdollisimman pienenä. Tuomen ja Sarajärven (2018, 86) mukaan teema-haastattelun etu on se, että tutkittavat harvoin luvan antamisen jälkeen peruvat osallistumisensa tai kieltävät kerätyn aineiston käytön tutkimuksessa. Tutkimuksessa haettiin vastauksia neljään eri teemaan. Ensiksi haastateltavilta kysyttiin, mitä on vaikuttava palvelu, jotta saataisiin selville haastateltavien käsitys vaikuttavasta palvelusta. Seuraavaksi kysyttiin palvelun yhteiskunnallisista vaikutuksista. Kolmas tema tutkimuksessa oli perhekuntoutusjakson vaikuttavuus perheiden elämään. Viimeisenä kysyttiin mahdollisia perhekuntoutusjakson kehittämiskohteita.

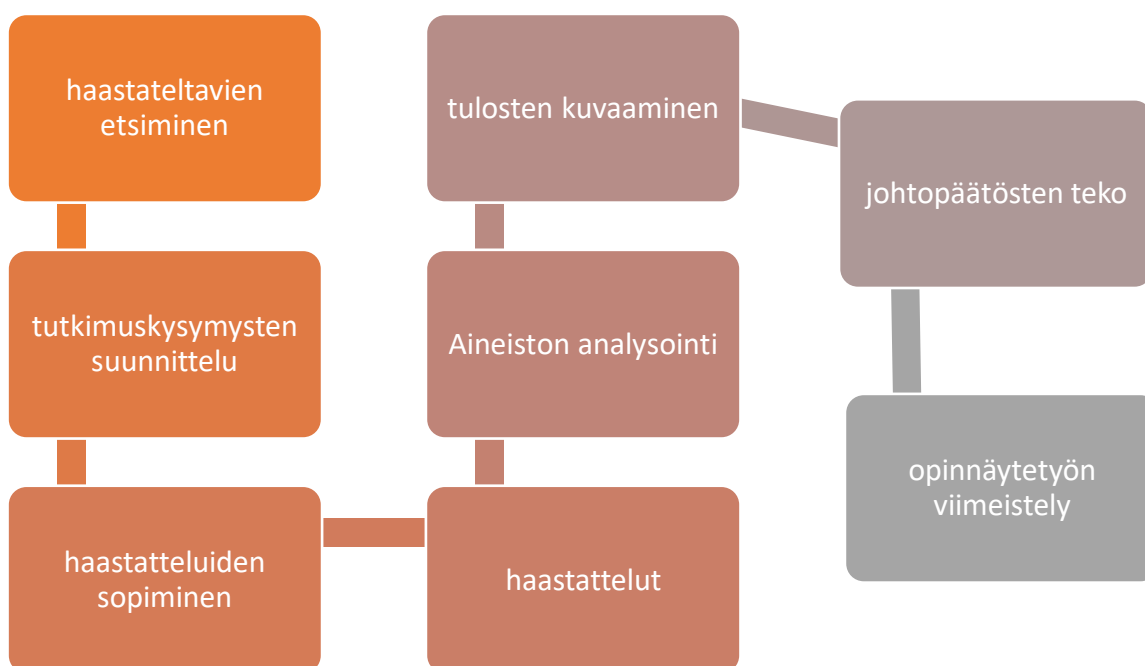
6.3 Aineiston analysointi

Kanasen (2017, 35) mukaan aineiston analysointi ei ole laadullisen tutkimuksen viimeinen vaihe vaan toiminto, joka kulkee tutkimuksessa mukana vaihe vaiheelta ja määrittää tiedonkeruuta ja koko tutkimusprosessia. Sisällönanalyysi on usein käytetty menetelmä laadullisen tutkimuksen aineiston analysoinnissa ja sitä voidaan käyttää monenlaisen tutkimuksen tekemisessä. Sisällönanalyysi voidaan jaotella joko aineistolähtöiseen, teorialähtöiseen ja teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. Sisällönanalyysin avulla pyritään saamaan tutkimusaineistosta tiivistetty kuvaus ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 105-107, 117.)

Tässä tutkimuksessa tulosten analysointia tehtiin aineistopohjaisen sisällönanalyysin mukaan. Sisällönanalyysi kulki eteenpäin vaihe vaiheelta. Ensimmäiseksi haastattelut kuunneltiin ja kirjoitettiin puhtaaksi sana sanalta eli aineisto litteroitiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104.) Litteroitavaa aineistoa oli noin kaksi ja puoli tuntia. Päädyimme käyttämään sanatarkkaa litteroinnin muotoa, sillä halusimme tuoda esiin esimerkkejä sosiaalityöntekijöiden vastauksista suorilla lainauksilla. Tuomen ja Sarajärven (2018, 28) mukaan suorien lainauksien käyttö pelkästään oman ajattelun minimointikeinona tai kiinnostavuuden lisäämiseksi ei ole viisasta. Pyrimmekin lainauksilla antamaan esimerkkejä kuvaamistamme vastauksista tuoden näin syvällisemmän ulottuvuuden tuloksiin. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 32 sivua.

Kirjoitettu aineisto tulostettiin, sitä luettiin ja aineistoon perehdyttiin. Tekstistä etsittiin ja yli-viivattiin eri värisillä kynillä kustakin teemasta ilmauksia, joka tapahtui esimerkiksi

tutkimuskysymyksiä kuvaavien vastausten yliviivaamisella ja kirjoittamalla ne ylös. Seuraavassa vaiheessa nämä ilmaukset yksinkertaistettiin eli pelkistettiin ja listattiin tätä tarkoitusta varten tehtyihin taulukkoihin kysymys kerrallaan. Pelkistetyt ilmaukset yhdistettiin ja niille etsittiin kuvaavat termit, joista muodostuivat alaluokat. Kysymyksessä perhekuntoutuksen vaikuttavuuteen vaikuttaneiden perheen sisäisten ja muiden tekijöiden kohdalla alaluokiksi muodostui esimerkiksi valmius ottaa vastaan ohjeita, asenne, lemmikin hoito, parisuhde, muut kuntoutusjaksolla olevat perheet, sitoutuminen ja psyykinen sairaus. Alaluokat yhdistettiin listaamalla eroja ja samankaltaisuuksia ja niistä muodostettiin yläluokkia, joita olivat saman kysymyksen kohdalla sosiaaliset suhteet, yksilön ominaisuudet, arjen järjestyminen, vanhempien haasteet ja työntekijöiden ammattitaito. Sisällönanalyysiä tehdessä on tutkijan muistettava, että kaikkea mahdollista ei voida tutkia yhdessä tutkimuksessa ja kaikki tutkimukselle epärelevantti tieto on jätettävä huomiotta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104). Kuviossa alla on kuvattuna tutkimusprosessin eteneminen kokonaisuudessaan.

KUVIO 1. Tutkimuksen eteneminen

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Vaikuttava palvelu

Haastatteluissa vaikuttavuutta kuvattiin sellaiseksi, jolla saadaan aikaan jokin positiivinen muutos perheiden tilanteisiin. Vaikuttavaksi palveluksi kuvattiin myös palvelua, jolla saavutetaan sille asetetut tavoitteet. Vastauksista nousi esiin konkreettisten tavoitteiden asettamisen merkitys vaikuttavuuden lisäämiseksi. Lisäksi oikea-aikaisuuden sekä perheen ja moniammatillisen yhteistyön merkitys vaikuttavuuteen nousi esiin tutkimustuloksista.

Vaikuttava palvelu on sellanen, että kun palvelulle asetetaan jotkut tavoitteet niin ne tavoitteet toteutuis tai sitten myös tulis selväks, että miks ne ei toteudu, et mitkä siihen vaikuttaa.

Vaikuttava palvelu on yksilöllistä ja se vastaa tarpeisiin oikea-aikaisesti ja sitten on myöskin yhteistyössä tehtyä, siinä voi olla monenlaista verkostoa ympärillä, että otetaan se myös siinä huomioon - - niihin tavoitteisiin peilaten.

Vaikuttava palvelu on sellasta, jolla saadaan sellanen positiivinen muutos aikaan siinä perheen tilanteessa.

Alatalo ym. (2017, 11) toteaaakin vaikuttavan perhekuntoutuksen edellytyksiä olevan kokonaisvaltainen tukeminen ja jatkumolliset tavoitteet sekä työskentelysuhteet. Perhekuntoutuksen vaikuttavuutta vahvistavana tekijänä nähdään myös monitoimijaiset yhteistyöverkostot. Alla kuvattu tutkimustuloksista tärkeimmäksi nousseet vaikuttavan palvelun ominaisuudet.

KUVIO 2. Vaikuttavan palvelun ominaisuudet

Vaikuttavuuden arviointia ja mittaamista koskevan tutkimuskysymyksen vastauksissa oli paljon hajanaisuutta. Tutkimuskysymyksissä haettiin vastauksia vaikuttavuuden

arvioinnista ja mittaamisesta yleisesti sekä sosiaalityöntekijöiden omia keinoja vaikuttavuuden arviointiin. Molempien kysymysten tuloksissa ilmeni samoja menettelyjä vaikuttavuuden arvioimiseksi. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että palveluiden vaikuttavuutta mitataan asetettujen tavoitteiden kautta ja niiden saavuttamisen kautta. Kahdesta vastauksesta ilmeni, ettei sosiaalityöntekijöillä ole omassa työssään käytössä mittareita vaikuttavuuden arviointiin. Kivipellon (2016, 154) mukaan tällä hetkellä ei ole olemassa minkäänlaista yhteistä tapaa mitata tai seurata sosiaalityön vaikuttavuutta. Toisaalta aineistosta selvisi, että sosiaalityöntekijöillä on arvioinnin tukena asiakkaiden tapaamiset, vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen paranemisen tarkkailu sekä tietoisuus vanhemman ymmärryksen lisääntymisestä, oman avun tarpeesta.

Tehään sen perhekuntoutuspaikan kanssa aina yhteisesti ne tavoitteet ni tavallaan seurataan sitä, et toteutuuko ne tavoitteet ja mitkä tavoitteet jää sitte toteutumatta, ni sitten sillä voi seurata sitä vaikuttavuutta sen yhden perheen kohdalta.

Tällasta perheiden hyvinvointia ja vuorovaikutusta ja sitä perhedynamiikkaa on aika vaikee mitata mittareilla, et sitte pitäis kirjottaa enemmän auki sitten sitä, et miten jotkut asiat on ratkennut.

Myös jatkuvasti läsnä oleva keskustelu tavoitteiden saavuttamisesta yhdessä perheen kanssa sekä perheen asioista vastaavan moniammatillisen työryhmän kesken nousi esiin vaikuttavuuden arvioinnin välineeksi. Yksi sosiaalityöntekijä nosti esiin, että jakson aikana syntynyt vaikuttavuus saattaa ilmetä vasta myöhemmin kuntoutusjakson päätyttyä, jolloin sosiaalityöntekijöiden on hankala tehdä vaikuttavuuden arviointia.

Se perhekuntoutuksen hyöty näyttäytyy - - sit myöhemmin. Että kun siellä johonkin ongelmaanhan on haettu ratkasua tai joihinkin ongelmiin ja sitten ne [vaikutukset] pysyis pitkäkestosesti siellä perheessä yllä. Ja sit sitä voi tietysti mitata sillä, että toteutuuko ne [tavoitteet] vaikka puolen vuoden päästä, toteutuuko ne kolmen kuukauden päästä. Niin sillähän sitä pystyy arvioimaan sitä vaikuttavuutta.

7.2 Palvelun yhteiskunnalliset vaikutukset

Tutkimustuloksissa yhteiskunnan kannalta perhekuntoutuksen vaikuttavuutta tuotiin esiin viidessä vastauksessa perhekuntoutuksen inhimillisten hyötyjen kautta. Ainoastaan yhdessä vastauksessa inhimillistä näkökulmaa ei tuotu esiin. Sen sijaan vastauksessa korostui taloudellinen näkökulma.

Jos aattelee sitä perhekuntoutusta ni - - yhteiskunnallinen näkökulma on vaikka kunnallistalous ni sillähän voidaan aikaansaada tosi paljon säästöjä et ei tarvi sijoittaa lapsii niin paljon, jos voidaan kuntouttaa perheenä.

Tuloksista ilmeni, että merkittävimpänä vaikuttavuuden hyötynä yhteiskunnallisesta näkökulmasta nähdään perheen hyvinvoinnin lisääntyminen ja sen tuottama hyvä koko yhteiskunnassa. Yhdessä vastauksessa sijoituksen purku nopeammin, vanhemman ja sijoituspaikan ollessa yhteistyössä ja yhteisymmärryksessä tavoitteista, nostettiin yhteiskunnalliseksi vaikuttavuudeksi.

Se suurin vaikutus ja miksi perhekuntoutukseen yleensä laitetaan joku, niin kyllähän meidän sosiaalityöntekijöiden toive on, että sillä pystyttäis vaikuttaa siihen lapsen tilanteeseen niin ettei mitään huostaanottoa tarvita. Ja se on tietysti yhteiskunnan kannalta aika merkittävä asia.

Se inhimillinen vaikutus on se, et se perhe voi olla yhdessä sielä perhekuntoutuksessa.

Kun perhe voi hyvin ni se [perhe] on semmonen mikroyksikkö tässä yhteiskunnassa ja se perheiden hyvinvointi heijastuu ihan kaikkialle.

Yhdestä vastauksesta nousi esiin johdon liian optimistinen arvioi vaikuttavuudesta ja siitä, kuinka nopeasti jonkin palvelun vaikuttavuus pitäisi näkyä yhteiskunnassa. Simola (2018, 47) toteaaakin, että aina perheen kuntoutuminen ei etene tasaisesti ja prosessin aikana perheen kuntoutumisen eteneminen saattaa ottaa askeleita taaksepäin. Tästä syystä on vaikea määrittää tiettyä aikaa, jonka vaikuttava perhekuntoutus vaatii. Etenkin opittujen ja oivallettujen asioiden juurtuminen sekä itsevarmuuden lisääntyminen vie aikaa.

Tuolla johdolla, joka ei tee tätä työtä - - niin niillä on varmaan sellanen liian optimistinen arvio siitä, että kuinka nopeesti näiden asioiden pitäis vaikuttaa.

Perhekuntoutuksen roolia palvelujärjestelmässä vaikuttavuuden näkökulmasta kysyttäessä, viisi sosiaalityöntekijää sanoi käyttävänsä paljon ostopalveluita, kun Viisikossa ei ole tilaa. Ostopalveluiden haasteiksi kuitenkin mainittiin arjen sujumisen vaikeudet muualla kuin asiakasperheen omalla kotipaikkakunnalla. Lähellä olevalla palvelulla nähtiin olevan positiivisia vaikutuksia, kun esimerkiksi koulu, työpaikat ja muut hoitotahot pysyvät samalla paikkakunnalla eikä niitä tarvitse järjestää uudelleen muualla. Lähellä olevan perhekuntoutuksen hyödyiksi nousi myös työntekijän mahdollisuus tiiviimpään yhteistyöhön sekä mahdollisuus suunnitella palveluita perhekuntoutuksen jälkeen jo jakson aikana.

Tietysti et mitä niille arjen muille asioille tapahtuu perhekuntoutusjakson aikana, koulut, hoitokontaktit, kenties työnteko, et miten ne saadaan järjestymään - - kyllähän monenlaisia järjestelyjä pitää perheessä tehdä.

Yksi sosiaalityöntekijä toi esiin, että perhekuntoutusta pitäisi käyttää kuntoutusmenetelmänä enemmän kuin nyt käytetään, sillä perhekuntoutuksen keinoin saatetaan saada vaikuttavuutta aikaan kriittisissäkin tilanteissa. Vastauksista nousi esiin, että sosiaalityöntekijöiden mielestä toisenlainen perhekuntoutus voisi olla vaikuttavampaa. Tuloksista ei kuitenkaan selvästi tullut esiin perhekuntoutuspaikkojen suurempi tarve, vaikkakin ostopalveluiden runsasta käyttöä tuotiin esiin lähes kaikissa vastauksissa. Sen sijaan päihdeperheiden kuntoutuspaikkojen tarve Päijät-Hämeessä ja koko Suomessa nostettiin esiin yhdessä vastauksessa.

Mä sanoisin, että Viisikon perhekuntoutus on ihan vääränlainen meidän tarpeisiin nähden. Että se sopii hyvin harvalle mejän asiakkaille. Tai ei voi sanoo hyvin harvalle, mutta mä sanoisin, että yli puolet on sellasii, jotka tarvii perhekuntoutusta mitä ei voi Viisikkoon laittaa - - me tarvittaisi toisenlainen perhekuntoutuspaikka - - jos mä saisin valita, se toimis ihan eri tavalla.

Päihdeperheiden kuntoutus, ni sellasia kuntoutuspaikkoja on liian vähän tällä alueella ja Suomessakin.

7.3 Vaikuttavuus perheiden elämään

Sosiaalityöntekijöiden näkemyksissä, perheiden elämään kuntoutusjakson aikana syntyneistä vaikutuksista, korostui arjen rutiinien korjaantuminen, ongelmien näkyväksi tulo, uusien tavoitteiden syntyminen ja toisaalta taas perheen tilanteen näyttäytyminen sellaisena, että huostaanotto on ainoa mahdollisuus perheen kohdalla siinä hetkessä. Kaksi sosiaalityöntekijää toi esiin näkökulman siitä, ettei huostaanotto aina kerro perhekuntoutuksen epäonnistumisesta. Huostaanotto nähtiin ennemminkin positiivisena tilanteissa, joissa vanhemmille oli syntynyt ymmärrystä huostaanoton tarpeellisuudesta ja huostaanottoa pystyttiin perhekuntoutusjakson ansiosta valmistelemaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Kuitenkin yksi sosiaalityöntekijä toi myös esiin sen, että heillä on aina toive siitä, että perhekuntoutuksella pystyttäisiin vaikuttamaan perheen tilanteeseen niin, että huostaanotolta vältyttäisiin.

Perheiden kannalta ajateltuna sekä negatiivisia, että positiivisia vaikutuksia. Varmasti se, että se on tuonu paljon ongelmia näkyväksi ja sitte myös niitä ratkasuja on tullu niihi ongelmiin eli on semmonen kokemus, et on perheitä, jotka on saanu sieltä avun ja heillä on esimerkiks arjen rutiinit korjaantunu niin hyvin, et on voitu

lastensuojelun asiakkuus päättää kokonaan, mut sit on myös kokemus sellasesta perheestä, jossa ne negatiiviset asiat on tulleet näkyviksi, mut ei oo saatu sitä tilannetta muutettuu positiivisempaan suuntaan nii - - huostaanotto on ollu se ainut mahdollinen toimenpide sit sen perhekuntoutusjakson jälkeen, et monenlaisia vaikutuksia.

Vanhempi itse pystyny hyväksymään sen et ei pysty vastaamaan lapsestaan, et sellanen asian hyväksyminen siinä yhdessä keskustellen.

Yksi sosiaalityöntekijä kuvasi perhekuntoutusjakson vaikutuksia perheen tilanteen jäsentymisenä, jolloin perheen roolit ja voimavarat tulivat esiin. Kolme sosiaalityöntekijän vastauksista ilmeni, että joidenkin perheiden kohdalla perhekuntoutusjakson aikana, ei ehditty muuhun kuin saamaan ongelmat näkyviksi, mutta tätäkin he kuvasivat myönteisenä muutoksena.

Se muutos on voinu olla semmonen, et sitte vaan tulee esille ne niiku ongelmat mitä siellä perheissä on, et se seittemän viikkoa riittää vaan siihen, et ne ongelmat tulee näkyviksi.

Järvisen ym. (2012, 87) mukaan lapsen näkökulmasta katsottuna perhekuntoutuksella pyritään luomaan turvallinen arki, tavoitellaan myönteisiä tunnesuhteita ja kannustetaan vanhempia tekemään lapsen edun mukaisia päätöksiä. Yhdessä vastauksessa nousi esiin lapsen tarpeiden asettaminen etusijalle. Vastauksesta nousi esiin, että toisessa tilanteessa lapsen tarpeet oli asetettu etusijalle, mutta toisessa äidillä ei ollut kykyä asettaa lapsen tarpeita etusijalle.

Äiti kehitty - - siinä et pysty asettamaan sen lapsen edelle siinä. Täs toises ei niinkää, et äidin omat tarpeet on niin suuret et sit ne lapsen tarpeet jäi jalkoihin siinä.

Sosiaalityöntekijöiden vastaukset muutoksista, joita perheiden elämään oli tullut, poikkesivat paljon toisistaan. Myöskin jaksolle asetetut tavoitteet, jotka perheet olivat saavuttaneet, poikkesivat monin eri tavoin ja vastauksista nousi ilmi myös tilanne, jossa tavoitteisiin ei ollut perhekuntoutusjakson aikana päästy vaan jakson jälkeen oli jouduttu turvautumaan toisenlaisiin keinoihin. Konkreettisia esimerkkejä annettiin esimerkiksi huostaanoton tarpeellisuuden esiinnoususta ja toisessa vastauksessa taas perheen tilanne oli parantunut niin ettei huostaanottoa tarvittu. Myös jatkokontaktien löytyminen perhekuntoutusjakson aikana nimettiin vaikutukseksi yhdessä vastauksessa.

Vaihtelevasti saavutettu tavoitteita, eikä se itessään johdu siitä, että perhekuntoutus ois mennä hyvin tai huonosti - - on tullu näkyväks et niihin tavoitteisiin ei päästä perhekuntoutuksen avulla - - välillä hyvin saavutettu tavoitteet, välillä huonosti.

Siinähan on tosi tarkkaa se - - et mitä tavoitteita voi esimerkiksi seittemän viikon jaksolle asettaa - - siin tavoittees vois olla ainoastaan, et etsitään ne jatkokontaktit sen perhekuntoutuksen aikana, et tällaset tavoitteet niin niitähän on saavutettu - - muutos on voinu olla semmonen, et sitte vaa tulee esille ne ongelmat, mitä siel perheissä on, et se seittemän viikkoa riittää vaan siihen et ne ongelmat tulee näkyviksi.

Yks perhe on ollu sellanen et siinä on ollu kyllä huostaanotto ihan millin päässä - - sit kuitenkin sillä perhekuntoutuksella päästiin siihen tilanteeseen et ne lapset on edelleen kotona - - Että sitten tavallaan se on kantanu - - Varmaan sellanen kolmasosa, että on päästy tavoitteisiin ja ne tavoitteet on pysyny - - tavallaan seki on musta ihan hyvä tulos, että se tulee ilmi, että ei tää oo ratkastavissa millään muulla, kun sillä huostaanotolla.

Motivaatio

Kun sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin, kuinka perheet motivoidaan jaksolle, vastauksista nousi esiin kolme tärkeintä motivoinnin keinoa. Nämä keinot olivat motivointipuhe, tutustuminen Viisikon Puhtilaan ja viimeisenä perhekuntoutuksen viimesijaisuus ja huostaanoton uhka. Motivoinnin, velvoittamisen ja suostuttelun raja on häilyvä lastensuojelussa (Järvinen ym. 2012, 82).

Tietysti voi olla sellanen ikään kun pelkkä motivaatio, innokas lähtemään jonnekin, mut myöski semmonen pakko, selkä seinää vasten et joko perhekuntoutus tai huostaanoton valmistelu, et seki voi olla hyvä motivaatio - - et ei pelkästään se mukavan kautta motivaatio. Niistäki välillä tulee tosi hyviä lopputuloksia, et ei ole vaihtoehtoja kun nämä kaksi.

Paras motivaattori on se pakko, et jos sanotaan et muussa tapauksessa joudutaan miettimään, vaikka sijoittamista ni sitten moni perhe lähtee sillä tai sitten jos onki sellanen tilanne, että esimerkiksi sijoituksen jälkeen vaaditaan perhekuntoutusta, että lapsi tai lapset vois palata kotiin, ni sihän se on niiku hyvä motivaatio vanhemmille yleensä lähtee perhekuntoutukseen.

Motivaatiopuheen keinoiksi nimettiin perhekuntoutusjakson hyödyistä kertominen, kuntoutusjaksolle menemisen syyt ja huolenaiheiden kertominen realistisesti, Viisikon käytänteiden kertominen perheelle, avoimuus sekä tavoitteiden selkeä asettaminen ennen jaksolle lähtöä. Perheen vastustellessa kuntoutusjaksolle lähtemistä, yhdessä vastauksessa sanottiin, että perhettä oli motivoitu lähtemään jaksolle näyttämään, että sosiaalityöntekijällä heränneet huolet eivät ole aiheellisia.

Yleensä mä otan sen puheeks - - et täs ois yks tämmönen vaihtoehto, että - - mä tuon esiin mitä hyötyjä siit voi olla ja et mitä kaikkee siel oppii.

Mutta silleen mä oon ainakin sanonu noille mun asiakkaille, että jos ne on ite sitä mieltä, että ne ei tarvi ja kaikki on hyvin niin mä sanon niille, että sehän on hirveen hyvä paikka osottaa mulle se, että kaikki on kunnossa.

Vastauksista nousi esiin motivoinnin kokemukset sosiaalityöntekijöiden työssä. Kaksi sosiaalityöntekijää koki motivointityön olevan työnsä vaikeimpia asioita. Yhdessä vastauksessa motivaatiopuhetta ja perheen motivointia jaksolle lähtöön ei pidetty lainkaan hankalana. Syiksi motivoinnin helppouden kokemukseen sosiaalityöntekijä sanoi työkokemuksen ja osaamisen perustella jakson tarpeellisuuden tarpeeksi hyvin.

Tietysti me yritetään tehdä motivointityötä, mutta se on varmaan se vaikein osuus.

Mä en koe sitä hirveen isona ongelmana, että mä en sais motivoituu - - toki niille pitää kertoa ne syyt, että miksi näin, että se tilanne on niin huolestuttava, että tarvitaan perhekuntoutusta.

Vastauksista nousi esiin myös, että joskus perhekuntoutuspaikkaa voi joutua odottamaan ja silloin motivointityö voi olla erityisen hankalaa. Yksi vastaajista nosti esiin, että motivointityö ei ole pelkästään sosiaalityöntekijöiden vastuulla vaan myös kuntoutusta tarjoavan paikan vastuulla. Lisäksi vastauksista nousi esiin, ettei motivointi ole vain jakson alussa tapahtuvaa, vaan koko jakson aikana on ylläpidettävä motivaatiopuhetta.

Nii joskus voi olla vaikee motivoida asiakasta odottamaan, ennen kun seuraava jakso alkaa, jotenki ku - - muutosta haluttais ni aika monet on sitte halukkaita heti toimimaan tai heti pitäis saada apu - - siinä [odottaessa] se motivointi voi jo sit lässähtää ja tulla aika monta muuta muuttujaa.

Motivaation vaikutuksista perhekuntoutusjakson vaikuttavuuteen kysyttäessä sosiaalityöntekijät olivat hyvin yksimielisiä siitä, että jakso ei ole vaikuttavaa, mikäli perhe ei ole motivoitunut. Simola (2018, 50) tarkastelee motivaation vaikutusta perhekuntoutuksen vaikuttavuuteen tutkimalla perheitä, joiden perhekuntoutustavoitteet eivät toteutuneet. Tutkimuksessa perheet, jotka olivat motivoituneita perhekuntoutusjaksoon, vaikuttivat olevan sitoutuneempia työskentelyyn ja saavuttavan suurempia tuloksia kuntoutusjaksolla kuin perheet, joilla oli heikompi motivaatio työskentelyyn.

Motivaatiolla niin sillähän on varmaan tosi iso merkitys ja tavallaan sillä puheella, että millä asenteella ne perheet on tulleet sinne, et onks he tulleet pakotettuina, jolloin he varmaan ensimmäiset viikot käyttää siihen, et he yrittää näyttää kuinka hyvin

asiat on ja sitte varsinaiset ongelmat ei alkuun tuu näkyviksi ollenkaan, mut sit jos on motivoitunu et pääsee heti alusta työstämään niitä haasteita mitä on, ni sithän se yleensä on vaikuttavampaa se koko jakso kaiken kaikkiaan.

No onhan siinä riski keskeytymiseen sillon, jos ei oo motivaatiota tai ylipäättään jo riski sille, et käydään tutustumassa eikä lähetä jaksollekaan.

Sosiaalityöntekijät toivat vastauksissaan esiin, että vaikuttavuuden syntymiseksi tarvitaan asiakkaan omaa halua saada aikaan muutos. Sudenlehden (2018, 22) mukaan käytännön työssä yksi tärkeä osa-alue on motivaation löytäminen ja työstäminen yhdessä asiakkaan kanssa.

No kyllähän se [motivaatio] on edellytys, et siitä mitää iloa irti saa, et jos sinne menee vaan niiku, et ei oikee vois vähempää kiinnostaa ja meen nyt tänne ku on pakko - - ni eihän se mitää vaikuta - - pitää olla itse myös vastaanottava, et ihan oikeesti mä haluan kans muutosta tähän tilanteeseen.

Oikea-aikaisuus

Oikea-aikaisuuden merkitys vaikuttavuuteen nähtiin vastauksissa vähintään yhtä merkittävänä tekijänä kuin motivaatio. Vastauksista nousi esiin, että sosiaalityöntekijöille oikea-aikaisuus merkitsi perheen tarpeisiin vastaamista silloin kun ongelma on ilmennyt eli heti perheen tuen tarpeiden tultua esille. Vastauksista nousi esiin myös oikea-aikaisuuden merkitys siinä mielessä, että palvelu on vaikuttavampaa, kun perhe on valmis ottamaan apua vastaan. Pesosen (2014, 59) mukaan oikea-aikaisuudella on suuri merkitys sosiaalityössä. Asiakas ottaa parhaiten apua vastaan silloin, kun kokee tarvitsevansa apua.

Jos joku palvelu on oikea-aikasta ni sillonhan on myös valmius ottaa vastaan sitä, et siinä tulee se oikea-aikaisuus.

Oikea-aikaisuus myöskin voi olla sitä sellasta välitöntä tarvetta, että mikä ei sit välttämättä toteudu just oman perhekuntoutuskeskuksen kanssa.

No erittäin iso merkitys [oikea-aikaisuudella]. Niin ku sanoin, että joku ei voi ootella sitä kahta kuukautta. Tai sitten myöskin, että tietysti se on sosiaalityöntekijästä johutuva syy, että tavallaan jos lykätään niiku et ongelmii on ja sitte lykätään liian pitkälle, niin sit ne ongelmat niinku pahenee.

Kysyttäessä minkälaisia keinoja sosiaalityöntekijöillä on oikea-aikaisuuden turvaamiseksi, toistui vastauksissa sosiaalityöntekijöiden jatkuva arviointi siitä, mitä perhe milloinkin tarvitsee. Viidessä vastauksessa oikea-aikaisuus turvattiin ostopalveluilla, kun oman hyvinvointiyhtymän tarjoamassa palvelussa ei ollut mahdollisuutta ottaa uusia asiakkaita tai kun

Viisikon perhekuntoutusjakson ajateltiin olevan vääränlainen asiakkaan tarpeisiin nähden. Yhdessä vastauksista nousi esiin lastensuojelun systeeminen malli, jolla pyritään turvaamaan oikea-aikaisuutta.

Jos ei pääse heti sinne Viisikkoon ni sit joutuu miettimään, et onks joku muu perhekuntoutus, et se on sitä oikea-aikaisuutta vastata sen asiakkaan tarpeisiin ja se ei aina mee yks yhteen sen oman palvelujärjestelmän kanssa.

No se [oikea-aikaisuuden turvaaminen] on just sitä sosiaalityöntekijän jatkuvaa arviointia. Nytkin mulla on muuallakin myös perhe kun Viisikossa - - niin mähän oon siinä niinku arvioinu, että Viisikko ei oo sille sopiva paikka ja mä oon arvioinu, että se tarvitsee sitä [palvelua] nyt.

No meillähän on nyt tää systeeminen malli, mitä pyritään ajamaan sisään vähän kaikkii meidän tiimeihin, eli pyritään miettimään sitä, et mikä se oikee toimintatapa olis missäkin perheessä, että käydää ihan fläppitaululla sitä perheen tilannetta läpi ja sitä perheen dynamiikkaa ja mietitään, että mikä sillä, lähinnä sen lapsen kannalta, ois se oikee toimintatapa - - se systeeminen ajattelu on ehkä se millä siihen [oikea-aikaisuuteen] pyritään.

Perheen sisäiset asiat

Perheen sisäisiksi kuntoutusjakson vaikuttavuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi vastauksissa nousi esiin perheen asenne, suhtautuminen ja sitoutumisen kuntoutusjaksoon. Vastauksissa oli kuitenkin hyvin paljon myös eroavaisuuksia. Myös arkiset asiat, kuten lemmikkien hoito, työnteke ja lasten koulunkäynti nousivat esiin kolmesta vastauksesta. Yhdessä vastauksessa tuotiin esiin ryhmäkuntoutuksen haasteet silloin, kun vanhemmalla on jokin mielenterveysongelma, esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden pelko.

Jos perhe ei oo vastaanottavainen, sit siel on vanhemmat vaikka niin kipeitä, että ei oo mahdollisuutta ottaa vastaan perhekuntoutusta tai tietysti - - jos se asenne on semmosta, et sinne mennään jotain kulissia esittämään, niin sithän se ei oo vaikuttavaa.

Nä lemmikkieläimet, että löytyyks sille koiralle ja kissalle sit sopiva hoitopaikka kun sitä ei voi ottaa sinne mukaan - - niin se vaikuttaa myös siihen, et pystyyks asettuun sinne.

Muita haastatteluissa esiin nousseita perhekuntoutusjakson vaikuttavuudelle merkityksellisiä asioita olivat parisuhde, muut kuntoutusjaksolla olevat perheet, valmius ottaa vastaan

ohjeita ja perheiden sisäiset suhteet. Yksi sosiaalityöntekijä nosti esiin sen, ettei he voi ennakoida sitä, miten perheet tulevat keskenään toimeen jakson aikana.

Jos on äiti ja sitten on joku miesystävä, niin se on usein sellanen, mikä vähän heikentää sitä [motivaatiota], että varisinkin, jos lähdetään tästä niinku kauemmaks. Toki ihan Viisikkokin, koska ne ajattelee, että se parisuhde kärsii siitä.

Siinä, että sä - - kuntoudut jotenkin itse, niin sä seuraat myös mitä tapahtuu muille perheille. Niin nähän tulee vasta siellä paikallisesti esiin, et me ei voida täällä tietää itse asiassa ketä muita perheitä sinne tulee.

Perheen sisäisiä asioita otetaan sosiaalityöntekijöiden mukaan huomioon hyvin erilaisilla keinoilla ja tavoilla. Vastauksista nousi esiin perheen kanssa yhdessä jaksolle lähdön valmistelu ja asioiden järjestely, yhteisten tavoitteiden asettaminen ja vuorovaikutus perheen kanssa sekä etenkin muutostarpeista keskustelu.

Kylhän se on sellasta sitä arjen palapelin rakentamista, et mitä kenenki perheen kanssa, et joittenki kanssa joutuu monii asioita järjestelemään ja vie aikaa ja toisil ei sit nii paljoo oo sellasta järjesteltävää asiaa.

Yhdessä vastauksessa tuotiin esiin, että kaikkia asioita ei ole mahdollista ottaa huomioon ennen kuntoutusjaksolle lähtemistä. Kaksi sosiaalityöntekijää nosti esiin muiden perhekuntoutusjaksolla olevien perheiden merkityksen kuntoutusjakson sujumiseen.

No kaikkeahan ei voi ottaa huomioon. Tavallaan just vaikka niitten asiakkaitten keskinäiset suhteet, ni ethän sä voi tietää etukäteen, että miten ne tulee juttuun - - kaikkee ei voi ennakoida.

7.4 Kehittämiskohteet

Perhekuntoutuksen muoto nähtiin kaikista ongelmallisimpana epäkohtana haastatteluissa. Sosiaalityöntekijät kritisoivat sitä, ettei perhekuntoutus ole perheiden tarpeista lähtevää. Neljä sosiaalityöntekijää nimesi vastauksissa kehittämiskohteiksi joustavuuden lisäämisen ja perhekuntoutuksen muuttamisen perheiden yksilöllisiä tarpeita enemmän huomioivaksi.

Näis kun niinku kaikis meidän palveluis puhutaan asiakaslähtöisyydestä, mut hyvin usein me mennää järjestelmä edelle, palvelu edellä, et no tää perhekuntoutus ku on nyt tätä, ku sen sijaan et mentäs perheen tarpeesta lähtien.

Mä vierastan kovasti tätä ajatusta, että joku määrätty sabluuna. Ja meidän asiakkaiden pitäis istuu siihen sabluunaan. Kun se kuuluisi olla niin päin, että meidän

asiakkailta on tarpeita ja sitten meidän palveluiden pitää vastata niihin tarpeisiin eikä niin, että meidän asiakkaiden pitäis soveltua niihin

Viisi sosiaalityöntekijää näki kehittämiskohteina perhekuntoutuksen kotiviikot ja -viikonloput sekä sen, että perhekuntoutus alkaa tietyssä aikana ja kestää aina seitsemän viikkoa. Haastatteluissa nousi vahvasti esiin tarve perhekuntoutukselle, jossa perhe voi olla viikonloput ja jossa kotiviikkoa ei ole. Sosiaalityöntekijöistä viisi sanoi, etteivät perheet, joilla on paljon ongelmia, pärjää yksin viikonloppuja ja kotiviikkoa.

Se sabluuna rajaa aika paljon, että jos miettii et viikonloput kotona ja sit on se kotiviikko siinä, niin pitää olla jo suht hyvinvoiva perhe, joka voi lähteä perhekuntoutukseen Viisikkoon.

Mahdollisuus viikonlopun aikaiseen kuntoutukseen nähtiin tärkeäksi myös arvioinnin kannalta. Yksi sosiaalityöntekijä nosti esiin sen, että perheillä on erilaisia haasteita viikonlopun aikana, ja niitä ei välttämättä huomata, ellei perhekuntoutusta ole myös viikonloppuisin.

Ni ehdottomasti sitä pitäis kehittää niin, että se on 24/7 auki. Jolloin myös nähdään sitä viikonloppuelämää, kun nukutaan vähän pitkään ja alkaa ne vapaa-ajan haasteet.

Yhtenä suurena epäkohtana nähtiin perhekuntoutuksen joustamattomuus vastata perheiden yksilöllisiin tarpeisiin jakson pituuden osalta. Kolme sosiaalityöntekijää mainitsi haasteeksi myös pitkät jonotusajat perhekuntoutukseen. Haastatteluissa tuli ilmi, etteivät perheet välttämättä voi odottaa perhekuntoutukseen pääsyä.

Ja vähän puhuttiin sitte - - nonstop-kuntoutuksesta, et se ei oo niin, että kaikki perheet tulee tänä päivänä ja on tän tietyn jakson, vaan just siihne yksilöllisyyteen liittyen et se ois enemmän just siihen perheen tarpeisiin liittyvää et ei niinkään niihi rakenteisiin.

Nää meidän perheet ei voi odottaa kahdeksaa viikkoa silloin kun se perhekuntoutuksen tarve tulee. Elikkä sen pitäis olla sellane, että sinne pystyy laittaa nopeella aikataululla. Että sit kuitenkin puhutaan aika vakavista ongelmista, jos on perhekuntoutukselle tarvetta.

Muita haastatteluissa yksittäin nousseita kehittämiskohteita olivat kotiin vietävän perhekuntoutuksen lisääminen, systeemisen mallin kehittyminen perhekuntoutuksessa, osaamisen lisääminen päihdeongelmien hoitoon esimerkiksi palkkaamalla päihdesairaanhoidaja ja se, ettei perhekuntoutusjakson ohjelma olisi niin tiivis.

He [perhe] koki, että heillä ei ollu missään vaiheessa mahdollisuutta huokasta - - että siinä ei ollu tasapainoo, et sitte kotona meni liian löysästi ja sitte kun he palas kuntoutumispaikkaan ni koko ajan oli ohjelmaa.

Se on kuitenkin perheen kuntouttamista vieraissa olosuhteissa, että se suunta tietysti, että miten perhekuntoutusta vois hyödyntää sekä että. Että tietyt asiat vaikka alkaa tässä laituskuntoutuksessa, mut miten se olis siirrettävissä se malli sinne kotiin.

Yksi sosiaalityöntekijä kertoi kehitettävää olevan informaation kulussa sekä loppuraportin sisällössä. Hän toivoi erityisesti ennen palavereja parempaa informaatiota.

No ehkä mä toivoisin vähän enemmän sitä informaatiota siinä välillä. Sieltä voitais vähän vaikka soitella, että miten siellä menee, ennen sitä palaveria.

Jotenkin yhteisesti mietittäis, että mitkä asiat sit siinä loppuraportissa korostuu. Se ei oo huono, mutta sitä vois varmaan pikkasen vielä parantaa.

Perhekuntoutusjakson vaikuttavuuden lisäämiseksi sosiaalityöntekijät nimesivät paljon samoja asioita, kuin kehittämiskohteiksikin. Vastauksissa nousi esille vuorokauden ympäri toimiva palvelu, joustavuus perheen kotona olemiseen perhekuntoutusjakson aikana ja mahdollisuus muuttaa jakson pituutta perheiden tarpeiden pohjalta.

No mä uskon, että se vaikuttavuus lisääntyis just sillä, jos se oli se 24/7 - - Mulla on ollu perheitä, kun ne joutuu niin paljon tsemppaamaan sen viikon aikana, niin sit ne makaa siel kotona puolikuolleena viikonlopun. Niin sehän ei näytä sitä koko totuutta sit siitä tilanteesta.

Kysyttäessä sosiaalityöntekijöiltä syistä, miksi joidenkin perheiden tilanne on huonontunut perhekuntoutusjakson aikana, yhdestä vastauksesta tuli ilmi, että perheiden elämässä on paljon asioita, joihin perhekuntoutus ei voi vaikuttaa.

Niitten perheiden elämässä tapahtuu niin paljon myöskin niissä verkostoissa ja kaikissa niissä systeemeissä, missä ne on, että eihän me pystytä pitämään stabiilina koko ajan sitä tilannetta - - on paljon sellasia asioita mihin me ei voida vaikuttaa.

Lisäksi kolme sosiaalityöntekijää vastasivat, ettei perheen tilanne ole heidän asiakasperheidensä kohdalla mennyt ikinä huonommaksi ja he eivät usko, että se olisi edes jakson aikana mahdollista. He kuitenkin kuvasivat perheiden tilanteiden huonontumista niin, ettei perheen tilanne ole kohentunut riittävästi, tai perheen ongelmia ei ole voitu ratkaista perhekuntoutuksen avulla.

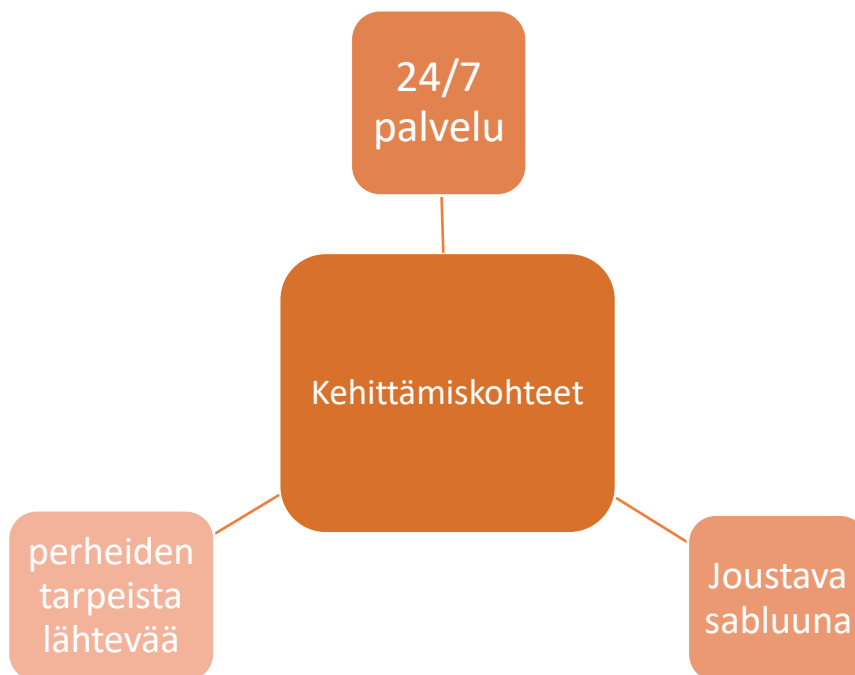
Voi olla, ettei se [perheiden tilanne] oo parantunu riittävästi.

Se voi olla, että elämäntilanne ei kohene. Kuntoutuksesta huolimatta. Että siellä ei vaan kerta kaikkiaan ohjauksesta, tuesta ja arvioinnista ja kaikesta palautekeskustelusta huolimatta kyetä sen enempää, mihin se [perhe] on kyennyt ennen sitä kuntoutustakaan.

Haastatteluissa kaksi sosiaalityöntekijää nosti esiin tiiviin ja oikea-aikaisen yhteistyön muiden toimijoiden kanssa, kysyttäessä, miten perheiden tilanteiden huonontumisen olisi voitu estää.

Jos menee huonompaan suuntaan ni ei välttämättä ookkaan perhekuntoutuksen keinoin sitä tilannetta pystytty muuttamaan, et tarvitaanko siihen sitte jonkun muun toimijan apua myöskin, et ku on se yhteistyö jo alusta saakka sitä toimivaa ja mukana siinä perhekuntoutuksessa ja asiakkaan asioissa nii semmonen tiivis yhteys muihin toimijoihin siinä jakson aikana.

Haastatteluissa osa sosiaalityöntekijöistä sanoivat, ettei Viisikon perhekuntoutusjakso vastaa kaikenlaisten perheiden tarpeisiin. Tässä korostui perheet, joiden tilanne on kriisiytynyt tai kriittinen ja päihdeperheet. Nousiaisen, Petreliuksen ja Ylirukan (2016, 14) mukaan perhekuntoutuksen palvelut eivät vastaa kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevien perheiden tarpeisiin. Haastatteluissa tuli ilmi kuitenkin myös se, ettei perhekuntoutus ylipäätään sovi kaikenlaisille perheille. Alla olevassa kuviossa on kuvattu haastatteluissa suurimmat kehittämiskohteet.

KUVIO 3. Viisikon perhekuntoutusjakson kehittämiskohteet

8 YHTEENVETO

8.1 Johtopäätökset

Vaikuttava palvelu on sellainen, jolla saadaan aikaan positiivinen muutos perheen heikentyneeseen tilanteeseen ja saavutetaan sille asetetut tavoitteet. Vaikuttava palvelu perustuu yhteistyöhön perheen sekä muiden kuntoutusprosessissa mukana olevien toimijoiden kanssa. Olsson, Laine, Heino, Pämä ja Törrönen (2010, 281) toteavat perhekuntoutuksen hyödyn perheelle olevan sidoksissa selkeisiin tavoitteisiin, yhteistyösuhteen laatuun, motivaatioon, perhelähtöisten menetelmien perusteltuun käyttöön ja yhteistyöhön perheen ja sen lähiverkoston kanssa.

Vaikuttavuus Viisikon perhekuntoutusjaksolla

Toimintayksikkö Viisikon perhekuntoutus on vaikuttavaa. Voimme todeta, että perhekuntoutuksella on aina joitakin vaikutuksia perheiden elämään, vaikka ne olisivat huostaanotto tai perheiden ongelmien näkyväksi tulo. Tutkimustuloksissa sosiaalityöntekijät tarkastelivat vaikuttavuutta pääasiassa vaikutusten ja muutosten kautta. Vaikutukset riippuvat hyvin paljon perheiden tilanteesta ja vaikutukset ovat hyvin erilaisia. Yllättävä huomio on se, että sosiaalityöntekijät eivät kokeneet usein negatiivisena pidettyä huostaanottoa huonona vaikutuksena ja vaikuttavuuden epäonnistumisena, vaan tilanteet, joissa perhe oli saatu yhteisymmärryksessä mukaan huostaanoton valmisteluun, nähtiin muutoksina parempaan. Myös tapauksissa, joissa perheiden tilanteet eivät olleet kohentuneet riittävästi tai perhekuntoutusjakson päätyttyä oli päädytty huostaanottoon, pitivät sosiaalityöntekijät positiivisena sitä, että ongelmat oli saatu näkyviksi.

Sosiaalityöntekijöiden keinot arvioida vaikuttavuutta perustuvat vahvasti tavoitteiden saavuttamisen seurantaan. Arvioinnin yksi tärkeä elementti on jatkuvuus, jonka täytyy toteutua koko asiakasprosessin ajan. Voimme todeta tutkimustulosten perusteella, että sosiaalityöntekijät tarvitsisivat enemmän mittareita ja lomakkeita arvioinnin tueksi.

Pohdintaa on herättänyt kiireellisten sijoitusten kasvu liian myöhään tapahtuneen puuttumisen vuoksi (Sosiaalihuoltolain esityöt 164/2014). Neljä sosiaalityöntekijää kertoi, että joidenkin heidän asiakasperheidensä kohdalla on päädytty huostaanottoon tai sen valmisteluun perhekuntoutusjakson aikana tai sen jälkeen. Voimme todeta tämän johtuvan mahdollisesti siitä, että perheiden tilanteet ovat kriisiytyneet liikaa ja ongelmat kasvaneet ennen palveluihin pääsyä niin suuriksi, ettei niihin perhekuntoutuksen keinoin voida vaikuttaa. Perhekuntoutus on viimesijaisin ja intensiivisin tukimuoto, jota perheelle voidaan tarjota ennen huostaanottoa (Hurtig 2010, 240). Tämän myötä päättelemme, että palvelujärjestelmä ei toimi oikein tai tarpeen mukaisesti, kun perheet eivät saa apua ongelmiinsa

riittävän ajoissa edes intensiivisimmän ja viimesijaisimman perhekuntoutuksen keinoin. Toisaalta voimme todeta tutkimustuloksiin perustuen, että parhaassa tapauksessa lastensuojelun huoli on poistunut perhekuntoutusjakson ansioista ja lastensuojelun asiakkuus on voitu päättää.

Perhekuntoutuksen kestoa voidaan pitää liian lyhyenä, jos perhekuntoutusjakson aikana on ilmennyt uusia ongelmia tai ongelmiin nähden kuntoutusjakson kesto on ollut riittämätön (Suikkanen, Linnakangas, Lehtoranta & Seppälä 2010, 13). Perhekuntoutusjakson aikana perheet saavuttavat tavoitteita vaihtelevasti. Perheiden ongelmat tulevat näkyviksi ja perhekuntoutuksen aikana saadaan asetettua uusia tavoitteita ilmi tulleiden asioiden pohjalta ja päästään työskentelemään niitä kohti. Toisin kuin Suikkanen ym. (2010, 13) kertovat, pitivät sosiaalityöntekijät uusien ongelmien ilmenemistä ja uusien tavoitteiden asettamista hyvänä asiana ja hyötynä. Perhekuntoutuksen yksi vaikutus on se, että perhe on saatu mukaan huostaanoton valmisteluun yhteisymmärryksessä. Voimme päätellä tästä, että perhekuntoutuksen työntekijöiden ammattitaidolla on merkitystä jakson vaikuttavuuteen, sillä saattaa olla ison työn takana saada perhe yhteisymmärrykseen huostaanoton tarpeellisuudesta ja hyödyistä.

Kivipellon ja Saikkosen (2013, 314) mukaan sosiaaliolla kiinnostus vaikuttavuustiedosta on pitkään kohdistunut taloudelliseen ja tuotannolliseen tehokkuuteen. Tutkimustulosten perusteella voimme kuitenkin sanoa, että sosiaalityöntekijät työssään ajattelevat enemmän palvelun inhimillisiä kuin taloudellisia vaikutuksia pohtiessa yhteiskunnallisia vaikutuksia. Inhimilliset vaikutukset ja perheen yhdessä pysyminen nähdään voimavaroja kasvattavina tekijöinä ja perhettä kannattelevina tekijöinä, jotka siten ovat vaikuttavia myös yhteiskunnalle. Yllättävää oli se, että vain kaksi sosiaalityöntekijää toi perhekuntoutuksen taloudelliset hyödyt esiin yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

Voimme todeta, että motivaatiolla on suuri merkitys perhekuntoutusjakson vaikuttavuuteen. Motivaation nähdään olevan perusedellytys perhekuntoutusjakson vaikuttavuudelle. Perheitä motivoidaan perhekuntoutusjaksolle puheella, tutustumalla Viisikon Puhtilaan sekä tilanteen niin vaatiessa, lapsen huostaanoton uhalla. Yllättävä huomio tutkimustuloksiin pohjautuen on se, että vaikka motivaatio syntyisi veloitteen kautta, silläkin voidaan aikaansaada hyviä vaikutuksia. Motivaatiota, joka syntyy hyötyjen kertomisen ja kannustamisen kautta, pidetään yhtä hyvänä motivaation lähteenä, kuin huostaanoton uhalla syntynyttä motivaatiota. Kuitenkin perheen tullessa perhekuntoutusjaksolle veloitteen takia, saattaa motivaatio ja halu työskentelyyn herätä vasta perhekuntoutuksen edetessä.

Oikea-aikaisuus voidaan tutkimustulosten perusteella nimetä toiseksi vaikuttavuuden merkittäväksi tekijäksi. Oikea-aikaisuuden tärkeydestä kullekin perheelle palveluita

järjestäessä, kertoi tutkimustulosten perusteella sosiaalityöntekijöiden suuri ostopalveluiden käyttö. Viisikon ollessa täynnä, sosiaalityöntekijät turvautuvat ostopalveluiden käyttöön, sillä palveluntarpeen tullessa esille, perheet voivat harvoin jäädä jonottamaan paikkaa Viisikkoon. Perhekuntoutustarpeen tultua esille, perheen tilanne on usein sellainen, että apua tarvittaisiin välittömästi, muuten tilanne saattaa kriisiytyä. Tuloksista voidaankin päätellä, että parhaat mahdollisuudet vaikuttavuudelle on silloin, kun oikea-aikaisuus toteutuu ja perhe on motivoitunut muutokseen.

Voimme todeta, että perheen sisäisiä tekijöitä, joilla on merkitystä perhekuntoutusjakson vaikuttavuuteen, ovat arjen toimintojen, kuten koulun, työn ja hoitokontaktien sujumisen järjestäminen, perheen valmius ottaa ammattilaiselta ohjeita vastaan, perheen sisäiset suhteet sekä mahdollisten lemmikkien hoitopaikkojen löytyminen. Myös perheen sitoutuminen, asenne, rooli perheessä ja vanhempien parisuhde vaikuttavat perhekuntoutusjakson sujumiseen. Sosiaalityöntekijät nimesivät myös muut kuntoutusjaksolla olevat perheet vaikuttavaksi tekijäksi, sillä aina yhteiselo Puhtilassa ei suju ongelmitta ja perheiden välille saattaa syntyä jännitteitä.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämässä tutkimuksessa, jossa haastateltiin kuntien työntekijöitä ja esimiehiä, esille ei juurikaan noussut sosiaalityön vaikuttavuus ja se, mihin sillä pyritään yhteiskunnallisella tasolla. Sosiaalityön ammattilaiset puhuvat hyvin harvoin työn tavoitteista tai vaikuttavuudesta. Jotain jää puuttumaan, jos alalla korkeakoulun käyneet ammattilaiset eivät aktiivisesti tarkastele työnsä vaikuttavuutta. (Kivipelto 2016, 152, 155.) Toisin kuin Kivipelto väittää, tulosten perusteella voidaan sanoa, että sosiaalityön ammattilaiset, tässä tapauksessa sosiaalityöntekijät, puhuvat paljon tavoitteista, niiden asettamisen ja arvioinnin tärkeydestä sekä työnsä vaikutuksista. Huomion arvoista on kuitenkin se, että sosiaalityöntekijät kuvasivat vaikuttavuutta ennemminkin sanoilla hyöty, muutos ja vaikutus.

Perhekuntoutusjakson kehittämiskohteet

Suurin kehittämiskohde perhekuntoutusjaksolla on joustavuuden lisääminen perheiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Hurtigin (2010, 238) mukaan pyrkimyksenä on, että perheiden avuntarpeeseen vastaa mahdollisimman monipuolinen ja joustava palvelujärjestelmä. Toive ympärivuorokautisesta, non-stop -palvelusta nousi vahvasti esiin tutkimusaineistosta. Kehitettävänä nähtiin erityisesti perhekuntoutusjakson joustamattomuus eri pituisiin jaksoihin perheiden tarpeiden mukaan ja mahdollisuus ympärivuorokautiselle kuntoutukselle viikonlopun ajan. Lisäksi kehitettävää on siinä, kuinka nopeasti perheet pääsevät kuntoutusjaksolle. Usein sosiaalityöntekijät joutuvat tukeutumaan ostopalveluihin, sillä avuntarpeen tullessa esiin, perhe ei voi odottaa montaa viikkoa perhekuntoutusjaksolle

pääsyä. Sosiaalihuoltolain esitöissä (164/2014) sanotaankin että, palvelu on tehokasta, kunhan sitä on tarjolla riittävästi, jotta palvelu voidaan tarjota nopeasti perheelle huolen tultua esille.

Teimme huomion, että kehittämiskohteet koskivat enemmänkin suuria rakennemuutoksia, kuten perhekuntoutusjakson muuttamista ympärivuorokautiseksi kuin pieniä sisällöllisiä muutoksia perhekuntoutuksen sisällä. Kaksi perhekuntoutuksen sisäiseen toimintaan liittyvää kehittämiskohdetta ovat informaation lisääminen etenkin ennen palavereja ja systemisen toimintamallin tuominen perhekuntoutukseen. Kolmantena kehittämiskohteena on loppuraporttien sisällön pohtiminen yhdessä, varsinkin, kun edessä on huostaanotto. Loppuraportit eivät kuitenkaan ole huonoja, mutta niissä koettiin olevan parannettavaa. Perhekuntoutus sellaisenaan sai myös kehuja sosiaalityöntekijöiltä. Palaverikäytännöt koetaan toimiviksi, ja sietoikkunat työmenetelmänä ovat saaneet erään sosiaalityöntekijän mukaan kehuja asiakasperheeltä. Perhekuntoutuksen toiminnallisesta sisällöstä ei juuri-kaan noussut muita mielipiteitä tai kehittämissideoita. Voimme päätellä tämän johtuvan joko siitä, ettei sosiaalityöntekijöillä ole tietämystä perhekuntoutusjakson toiminnallisesta sisällöstä tai heillä ei ollut niihin kehittämissidotuksia.

Sosiaalihuoltolain avulla pyritään turvaamaan kaikille kansalaisille yhdenvertaiset mahdollisuudet riittävien ja laadukkaiden palveluiden saatavuuteen (Araneva 2016, 79). Viisikon perhekuntoutus ei vastaa kaikenlaisten perheiden tarpeisiin. Suuren tuen tarpeessa olevat perheet, päihdeperheet ja kriisissä olevat perheet eivät sovi Viisikkoon, sillä se ei ole ympärivuorokautista. Myös suureperheiden sopivuus viisikkoon on kyseenalaista. Toisaalta perhekuntoutus palvelumuotona ei ylipäätään sovi kaikille perheille.

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Eettisyydellä tarkoitetaan ihmisen kykyä pohtia oman toimintansa oikeudenmukaisuutta suhteessa muihin ihmisiin. Tutkimusta tehdessä etiikan voidaan ajatella koskevan tieteen sisäisiä asioita, jolloin puhutaan tutkimusetiikasta. Tutkimusetiikkaan kuuluu tieteellisten tutkimusmenetelmien käyttö, luotettavien tulosten esittäminen, tutkimusaineiston keruu, käsittely ja säilyttäminen sekä tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. (Kuula 2006, 21-24.) Tutkimusta tehtäessä on olemassa kaksi eettistä kysymystä, joita on hyvä pohtia tutkimuksen alkumetreilla. Ensimmäinen kysymys pohtii sitä, onko tutkimus sen tekemisen arvoinen. Toinen kysymys keskittyy siihen, voivatko tutkijat selittää tutkimuksen sisällön niin tarkasti, että tutkittavat tai haastateltavat ymmärtävät, mihin he antavat suostumuksen tai kieltäytymisen. (Alderson & Morrow 2011, 11.)

Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi ennen tutkimuksen aloittamista tehtiin pohdintaa siitä, mikä aineisto on tarpeeksi suuri tutkimuksen luotettavuuden turvaamiseksi. Huttusen (2011, 41) mukaan tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa onkin pohdittava, minkäkokoinen aineisto on tarpeeksi suuri antamaan luotettavia tuloksia tutkimuskysymyksiin. Tuomen ja Sarajärven (2018, 98) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston määrä on pääsääntöisesti pienempi kuin määrällisessä tutkimuksessa. Etenkin opinnäytetyössä aineiston määrää tärkeämpää on tuoda ilmi omaa osaamista omalta alalta.

Tutkimuksen tiedonhankinta tapahtui yksilöhaastatteluina yhtä haastattelua lukuun ottamatta, joka toteutettiin parihaastatteluna haastateltavien pyynnöstä. Pietilän (2010, 225) mukaan yksilöhaastatteluiden vaarana on haastateltavien vastausten antaminen sellaisina kuin haastateltava uskoo tutkijan haluavan. Tätä pyrimme välttämään haastatteluissa olemalla ohjailmatta haastateltavia mihinkään suuntaan heidän vastauksissaan. Tutkimuskysymyksissä tämä huomioitiin tekemällä kysymyksistä mahdollisimman neutraaleja.

Tuomen ja Sarajärven (2013, 132-133) mukaan tutkimuksen luotettavuus ja uskottavuus kulkevat käsi kädessä ja tutkimuksen uskottavuus perustuu hyvään tieteelliseen käytäntöön. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyötä tehdessä ja siitä raportoitaessa, eettisesti kestävä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmät, asianmukaiset lähdeviitteet sekä tietosuoja koskevien kysymysten huomioon ottaminen sekä tarvittavien tutkimuslupien hankkiminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Tätä tutkimusta tehdessä hyvä tieteellinen käytäntö on otettu huomioon tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Haastateltavien tiedottaminen ja hyvä kohtelu ovat olleet tutkimuksessa tärkeässä osassa. Ennen tutkimuksen aloittamista solmittiin toimeksiantosopimus toimeksiantajan kanssa ja tutkimukselle haettiin asianmukainen tutkimuslupa Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymältä.

Kaikessa tutkimustoiminnassa pyritään relevanttiuteen ja asian virheettömyyteen. Laadullisen tutkimuksen luonteen ollessa kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja aineiston kokoamisen tapahtuessa luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa, on tutkimuksen luotettavuuskin monen eri tekijän summa. Väistämättä haastattelussa ja haastatteluiden tulkitsemisessä vaikuttaa tutkijan oma historia ja tausta, kuten ikä, sukupuoli, uskonto ja poliittinen asenne, sillä tutkija sekä luo tutkimustilanteen että havainnoi tutkittavaa haastattelun aikana. Tutkimuksen luotettavuuteen heikentävästi voi vaikuttaa myös tutkijan tekemät havainnot haastattelutilanteessa, jotka eivät tule näkyväksi tutkimusraporttiin, mutta voivat kuitenkin vaikuttaa tutkijan tapaan tuoda asioita esille tutkimusraportissa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73, 125, 135-136.) Kanasen (2014, 71) mukaan kieli ei ole yksiselitteistä ja ilmauksia käytetään varsin vapaasti, joten haastatteluissa vaarana onkin tutkijan oma

tulkinta tiedonantajan käyttämistä sanoista ja ilmauksista. Tämänkaltaiseen ongelmaan törmäsimme, kun analysoimme parihaastattelun litteroitua aineistoa. Hankalaksi muodostui sen arviointi, olivatko molemmat sosiaalityöntekijät samaa mieltä toisen kertomasta mielipiteestä, sillä se ei tullut litteroidussa aineistossa esille, toisin kuin haastattelun aikana.

Haastattelut tallennettiin puhelimen ääninauhuri -sovelluksen avulla. Laitteiden toimivuus ja nauhoitteen laatu testattiin ennen varsinaisten haastatteluiden nauhoittamista, jotta voitiin varmistua siitä, että haastattelun laatu on riittävän hyvä ja jotta haastattelut saadaan varmasti tallennettua jatkokäyttöä varten. Kanasen (2017, 124) mukaan jokainen haastattelu on ainutlaatuinen ja laitteiden toimimattomuuden ja haastattelun tallentumattomuuden vuoksi on lähes mahdotonta saada haastateltavaa osallistumaan haastatteluun uudelleen samojen teemojen pohjalta. Tutkijan tulee siis varmistaa laitteiden toimivuus ja niiden hallinta ennen haastatteluita.

Analysointivaiheessa huomasimme, että tutkimuskysymysten tarkempi rajaus ja määrittäminen ennen tutkimuksen toteuttamista olisi ollut hyödyllistä ja parantanut tutkimuksen luotettavuutta. Huomasimme, että muutama kysymys oli melko lähellä toisiaan ja tarkentavien kysymysten runsaampi esittäminen olisi ollut tarpeen, jottei mikään asia olisi jäänyt tulkinnan varaan.

8.3 Tutkimuksen hyödynnettävyys

Sosiaalitieteissä tutkimusta voidaan perustella pyrkimyksellä tuottaa uutta tietoa, jota voidaan käyttää hyödyksi tulevaisuudessa esimerkiksi sosiaalisten ongelmien vähentämiseen ja ennaltaehkäisyyn (Kuula 2006, 156). Tutkimuksen myötä on saatu vastaukset tutkimuskysymyksiin ja vastattu toimeksiantajan toiveeseen saada sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä Viisikon perhekuntoutusjakson vaikuttavuudesta. Tutkimustulokset on esitetty rehellisesti ja vääristelemättä. Tutkimus antaa toimeksiantajalle mahdollisuuden oman toimintansa tarkasteluun uudesta näkökulmasta ja toiminnan kehittämiseen tutkimustulosten pohjalta niin että palvelu vähentäisi perheiden sosiaalisia ongelmia. Tutkimus on tuottanut toimeksiantajalle sellaista tietoa palvelun vaikuttavuudesta, mistä ei välttämättä tulisi keskustelua tavallisissa työtilanteissa sosiaalityöntekijöiden kanssa.

Aikuisten tehtävä on luoda yhä parempaa yhteiskuntaa lapsille myös tulevaisuudessa (Olsson ym. 2010, 284). Tutkimuksen myötä on tuotu esille perhekuntoutuksen vaikuttavuus ja hyödyt perheelle sekä yhteiskunnalle. Tutkimus osoittaa, että perhekuntoutuksen keinoin voidaan auttaa perheitä monipuolisesti erilaisten ongelmien parissa ja saada vaikutuksia aikaan hankalissakin tilanteissa. Sosiaalihuoltolain esitöissä (164/2014) todetaan

perhekuntoutuksen olevan käytännössä tehokas apu tilanteissa, joissa riski kodin ulkopuoliseen sijoitukseen on olemassa, mutta perhe on motivoitunut perhekuntoutukseen ja perhekuntoutusta on tarjolla oikea-aikaisesti.

Tutkimus on tuottanut tietoa siitä, millaista perhekuntoutusta sosiaalityöntekijät kaipaivat ja millaisen perhekuntoutuksen näkevät vaikuttavana. Hyvin toimiva palvelujärjestelmä ja sosiaalihuolto luovat pohjaa ihmisten perusoikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumiseen (Sosiaalihuoltolain esityöt 164/2014). Suomalainen yhteiskunta elää yhteiskunnallisessa murroksessa, jota kuvaavat muutokset työelämässä ja epävarmuus. Murroksen myötä talouden kasvu ja kansalaisten hyvinvointi ovat arvioinnin kohteena. Tällä hetkellä palvelut ovat alueellisesti eriarvoistuneita ja sirpaloituneita. (Olsson ym. 2010, 277.)

Tutkimustulokset voivat hyödyttää päättäjiä Päijät-Hämeessä palveluiden kehittämisessä. Tutkimuksen myötä on tuotu esiin kehittämiskohteita, joihin vastaamalla palvelun vaikuttavuutta voitaisiin lisätä ja lapsi- ja perhepalveluita voitaisiin kehittää paremmin asiakkaiden tarpeita vastaaviksi.

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla palvelun kehittäminen enemmän perheen tarpeista lähtöisin olevaksi ja perhekuntoutuksen muodon muuttaminen joustavammaksi sekä sen tarkastelu, lisäävätkö muutokset perhekuntoutuksen vaikuttavuutta. Toikon ja Rantasen (2009, 19) mukaan kehittämistoiminnan ja tutkimuksen suhdetta kuvaa tutkimuksen hyödyntäminen kehittämisessä.

9 LÄHTEET

Aaltio, E. & Isokuortti, N. 2019. Systeemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi. Valtakunnallinen arviointi [viitattu: 21.11.2019]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137709/URN_ISBN_978-952-343-289-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Alatalo, M., Lappi, K., Petrelius, P. 2017. Lapsikeskeinen suojeleminen ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa [viitattu: 13.9.2019]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134616/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence=1

Alderson, P. & Morrow, V. 2011. The Ethics of Research with Children and Young People. London: Sage.

Araneva, M. 2016. Lapsen suojeleminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum pro.

Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa: Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy, 216-226.

Heinonen, H. & Sinko P. 2009. Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 89-100.

Hurtig, J. 2010. Lasten suojeleminen ja perheen kuntoutusta – lastensuojelullisen kuntoutuksen tavoitteet ja niiden saavuttaminen. Teoksessa: Törrönen, A & Pämä, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö, 238-249.

Huttunen, H. 2011. Laatu ja sosiaalialan yrittäjä – teemahaastattelun sisällönanalyysi. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu [viitattu: 16.11.2019]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41122/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201304021380.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hämäläinen, P., Ahola, S., Halme, N., Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Häkkinen, P., Ihanus, M., Järvelin, J., Kauppinen, T., Kilpeläinen, K., Kuussaari, K., Liukko, E., Kärkkäinen, J., Mäkelä, M., Mölläri, K., Nurmi-Koikkalainen, P., Partanen, A., Perälä, M-L., Rotko, T., Räikkönen, O., Suvisaari, J. & Töytäri, O. 2016. Sosiaali- ja terveydenhuollon laatu- ja vaikuttavuusindikaattoreiden arviointi palvelupakettien näkökulmasta koottuja

indikaattoreita kehittämistyössä huomioitaviksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu: 16.9.2019]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131370/TY%C3%962016_26_Vaikuttavuusindikaattorit_valmis_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Hämäläinen, U., Kangas, O. 2010. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tarkastelua. Teoksessa: Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 6-31.

Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. 2014. Perhetutkimuksen suuntauksia. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Jallinoja, R. 2009. Vieras perheessä: suhteen hahmotus. Teoksessa: Jallinoja, R. (toim.) Vieras perheessä. Tampere: Juvenes Print Oy, 12-28.

Jalovaara, M. 2014. Perheet ja perhedynamiikka. Teoksessa: Erola, J. & Räsänen P. (toim.) Johdatus sosiologian perusteisiin. Helsinki: Gaudeamus, 150-167.

Järvikoski, A. 2013. Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:43 [viitattu: 7.10.2019]. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70263/URN_ISBN_978-952-00-3457-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Tampere: Juvenes Print Oy.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Tampere: Juvenes Print Oy.

Kananoja, A. & Ruuskanen, K. 2019. Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:4 [viitattu: 26.10.2019]. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161379/Selvityshenkilön_edellytykset_lastensuojelun.pdf

Karjalainen, P. 2016. Sosiaalityön uusi asento: paikka, rooli ja orientaatio. Teoksessa: Blomberg, S., Karjalainen, J., Karjalainen, P., Kivipelto, M., Saikkonen, P. & Saikku P. (toim.) Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 119-136 [viitattu: 6.11.2019]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130515/URN_ISBN_978-952-302-648-3.pdf?sequence=1

- Karjalainen, P & Kotiranta, T. 2010. Alustava kartoitus Suomessa aikuissosiaalityössä käytettävistä vaikutusten arvioinnin menettelytavoista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu: 6.11.2019]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79851/Aik-sosvaik_kartoitus_132010.pdf?sequence=1
- Kettunen, P. 2017. Vaikuttavuuden arviointi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Turun kaupunki [viitattu: 18.9.2019]. Saatavissa: https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/tutkimusraportti_2-2017.pdf
- Kivipelto, M., Blomgren, S., Karjalainen, P. & Saikkonen, P. 2013. Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointi mittareiden kehittämisen lähtökohtia. Teoksessa: Kivipelto, M., Blomgren, S., Karjalainen, P. & Saikkonen, P. (toim.) Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä – arviointimalleista mittareihin. Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 17-26 [viitattu: 13.10.2019]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kivipelto, M. 2018. Sosiaalityön vaikuttavuus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu: 19.9.2019]. Saatavissa: <https://www.slideshare.net/THLfi/sosiaalityyn-vaikuttavuus-90490920>
- Kivipelto, M. & Saikkonen, P. 2013. Tiedon tuotanto ja vaikuttavuustieto sosiaalityössä. Yhteiskuntapolitiikka. 3/2013 [viitattu: 25.9.2019]. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110556/kivipelto.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kivipelto, M. 2016. Sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä ja vaikuttavuus. Teoksessa: Blomberg, S., Karjalainen, J., Karjalainen, P., Kivipelto, M., Saikkonen, P. & Saikku P. (toim.) Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 137-161 [viitattu: 6.11.2019]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130515/URN_ISBN_978-952-302-648-3.pdf?sequence=1
- Korkka, H. 2019. Perhetyöntekijä. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä. Haastattelu 23.9.2019.
- Kuntalaki 410/2015 [viitattu: 15.10.2019]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410#Pidp447156928>
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuus-kunta vastapaino.
- Laine, S., Heino, L. & Pärnä, K. 2010. Perhekuntoutuksen moniammatilliset käytännöt. Teoksessa Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet

perhekuntoutuksessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten Kuntoutussäätiö, 137-166.

Lastensuojelulaki 417/2007 [viitattu: 18.9.2019]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Linnakangas, R., Lehtoranta, P., Järvikoski, A. & Suikkanen, A. 2010. Perhekuntoutus puntarissa. Kelan psykiatrisen perhekuntoutuksen kehittämishankkeen arviointi. Helsinki: Kelan tutkimusosasto [viitattu: 9.10.2019]. Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17451/Tutkimuksia109.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Malinen, K. 2011. Parisuhde pikkulapsiperheissä. Jyväskylän yliopisto. Akateeminen väitöskirja [viitattu: 31.10.2019]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37002/9789513945145.pdf?sequence=1>

Mattila, J. 2017. ”Ensimmäistä kertaa näiden vuosien aikana mulle tuli sellainen olo, täällä on ihmisiä, jotka näkee tämän” Perhekuntoutus vanhempien kokemana. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu [viitattu: 9.10.2019]. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102281/GRADU-1509964583.pdf?sequence=1>

Miller, H. & Törrönen, M. 2010. Arvostava ja aito kohtaaminen. Teoksessa Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten Kuntoutussäätiö, 67-86.

Olsson, K., Laine, S., Heino, L., Pärnä, K. & Törrönen, M. 2010. Perhekuntoutuksen tulevaisuus. Teoksessa: Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten Kuntoutussäätiö, 277-284.

Paasio, P. 2014. Näyttöön perustuva sosiaalityön käytäntö – järjestelmällinen katsaus vuosina 2010–2012 julkaistuista tutkimuksista [viitattu: 19.9.2019]. Saatavissa: <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=ed6d31dd-6da0-4046-99e8-e9613b31714e>

Perälä, M., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Pesonen, K. 2014. Sosiaalityöntekijän näkemyksiä sosiaalityön vaikuttavuudesta – Realistisen arvioinnin näkökulma. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu [viitattu: 3.10.2019]. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20140774/urn_nbn_fi_uef-20140774.pdf

Pietilä, I. 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa: Ruusu vuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 212.241.

Pohjola, A. 2012a. Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa: Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 9-18.

Pohjola, A. 2012b. Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa: Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 19-42.

Pärnä, K. 2010a. Perhekuntoutuksen arviointi ja tuloksellisuus. Teoksessa: Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten Kuntoutussäätiö, 251-273.

Pärnä, K. 2010b. Perhekuntoutus lasten ja perheiden palveluna. Teoksessa: Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten Kuntoutussäätiö, 42-50.

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä. 2015 Lastensuojelu [viitattu:25.9.2019]. Saatavissa: <https://www.phhyky.fi/fi/perhe-ja-sosiaalipalvelut/lapsiperhepalvelut/palvelukuvaukset/lastensuojelu/>

Rajala, T. 2017. Ehkäisevä lastensuojelu lainsäädännössä ja käytännössä. Tapaustutkimus Hämeenlinnan kaupungin palveluissa. Itä-Suomen Yliopisto. Pro gradu [viitattu: 13.11.2019]. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20170837/urn_nbn_fi_uef-20170837.pdf

Ribbens McCarthy, J. & Edwards, R. 2011. Key Concepts in Family Studies. London: Sage.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S., & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOY pro Oy.

Salmi, M., Lammi-Taskula, J. & Sauli, H. 2014. Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa: Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy, 82-103.

Silvennoinen-Nuora, L. 2010. Vaikuttavuuden arviointi hoitoketjussa, mikä mahdollistaa vaikuttavuuden ja vaikuttavuuden arviointiin. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja [viitattu: 19.11.2019]. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66667/978-951-44-8251-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Simola, T. 2018. Perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arviointi. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu [viitattu: 1.10.2019]. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20181402/urn_nbn_fi_uef-20181402.pdf
- Sinkkonen, J. 2012. Isäksi ensi kertaa. Helsinki: WSOY.
- Sosiaalihuoltolain esityöt 164/2014 [viitattu:17.10.2019]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140164>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 [viitattu: 1.10.2019]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Toimiva lastensuojelu [viitattu: 26.10.2019]. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Stenvall, J., & Virtanen, P. 2012. Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistaminen. Kehittämisen mallit, toimintatavat ja periaatteet. Tallinna: Tietosanoma Oy.
- Sudenlehti, J. 2018. Systeminen ja moninäkökulmainen ymmärrys. Teoksessa: Sudenlehti J. & Uusitalo I. (toim.) Tulevaisuuden lastensuojelu. Helsinki: Suomen psykologinen Instituuttiyhdistys ry, 10-35.
- Suikkanen, A., Linnakangas, R., Lehtoranta, P. & Seppälä, U. 2010. Oleellinen lasten perhekuntoutuksen kehittämisessä. Kela [viitattu: 17.10.2019]. Saatavissa: <https://www.kela.fi/documents/10180/751941/LAKU+-pilottiraportti.pdf/523f48b2-c685-4be2-9064-469ede422e6c>
- Suomen perustuslaki 731/1999 [viitattu:4.10.2019]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P22>
- Tapio, N., Seppänen, P., Hyppönen, T., Janhunen, T., Prusila, L., Salo, S., Toivanen, R. & Vilen, M. 2010. Parisuhde ja vanhemmuus. Teoksessa: Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen R. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. 1. painos. Helsinki: Kirjapaja, 101-167.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019a. Lastensuojelu 2018 [viitattu: 29.10.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019b. Lastensuojeluilmoitus [viitattu:30.10.2019] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019c. Lastensuojelun palvelujärjestelmä [viitattu: 24.9.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Juvenes Print Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Turpeinen, M. 2011. Aikuinen, kotielämä ja turvallisuus. Teoksessa: Simola, J., Ihalainen, J., Kuusinen-James, K., Seppänen, M. & Rytönen, T. (toim.) Turvallinen perhe-elämä ei synny sattumalta, kuntien palvelurakenteiden kehittämisprojekti. Lahti: Päijät-Hämeen liitto, 66-70.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta [viitattu: 14.11.2019]. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Törrönen, M. 2010. Lapsuuden elinolot ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten Kuntoutussäätiö, 15-39.

Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudemus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Väestöliitto 2019. Monenlaiset perheet [viitattu:19.9.2019]. Saatavissa: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/usein-kysytyt-kysymykset/monenlaiset-perheet/

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa: Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen R. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. 1. painos. Helsinki: Kirjapaja, 9-59.

Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen R. 2014. Kohtaamisia lapsiperheissä. 2. painos. Helsinki: Lasten Keskus & Kirjapaja Oy.

Yesilova, K. 2009. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press
OYY Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

LIITTEET

Liite 1: Sähköposti haastateltaville

Liite 1. Sähköposti haastateltaville

Hei!

Olet osallistumassa opinnäytetyötutkimukseen Viisikon Puhtilan perhekuntoutusjakson vaikuttavuudesta.

Tässä muutamia yleisiä asioita tutkimukseemme liittyen:

Tutkimus toteutetaan yksilohaastatteluna. Nauhoitamme haastattelun puhelimella jälkikäsitteilyä varten. Haastattelu on luottamuksellinen ja nauhoitteet säilytetään muistikorteilla, jotka ovat vain opinnäytetyön tekijöiden saatavilla. Nauhoitteet hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa toimeksiantajalta. Tutkimus on ehdottoman luottamuksellinen ja vastaajien tiedot eivät paljastu tuloksissa ja vastaajat pysyvät nimettöminä.

Valmis opinnäytetyö julkaistaan tammikuussa 2020 osoitteessa theseus.fi.

Haastattelu on teemahaastattelu ja tässä haastattelun teemat ja niihin liittyviä alustavia kysymyksiä:

Teema1. Vaikuttava palvelu

- Millainen on vaikuttava palvelu?
- Miten vaikuttavuutta voidaan mitata/arvioida?
- Millaisia keinoja sosiaalityöntekijöillä on perhekuntoutusjakson vaikuttavuuden arviointiin?

Teema 2. Palvelun yhteiskunnalliset vaikutukset

- Mikä merkitys perhekuntoutuksen vaikuttavuudella on yhteiskunnallisesta näkökulmasta?
- Millaisena näet perhekuntoutuksen roolin palvelujärjestelmässä vaikuttavuuden näkökulmasta? (Viisikko on ainoa julkinen perhekuntoutusta tarjoava palvelu Päijät-Hämeessä)

Teema 3. Perhekuntoutusjakson vaikuttavuus perheiden elämään

- Millaisia vaikutuksia perhekuntoutusjakso on tuonut perheiden elämään?
- Kuinka asetetut tavoitteet on saavutettu perhekuntoutusjakson aikana ja millaisia muutoksia perheiden tilanteisiin on tullut?

- Miten motivoidaan perheet jaksolle? Mikä merkitys motivaatiolla on jakson vaikuttavuuteen?
- Mikä vaikutus kuntoutusjakson oikea-aikaisuudella on perhekuntoutusjakson vaikuttavuuteen? Minkälaisilla toimintatavoilla oikea-aikaisuutta turvataan tällä hetkellä?
- Mitkä asiat perheessä vaikuttavat perhekuntoutusjakson vaikuttavuuteen motivaation ja oikea-aikaisuuden lisäksi? Miten nämä asiat otetaan huomioon palvelun toteutuksessa tällä hetkellä?

Teema 4. Kehittämiskohteet

- Mitä ja miten perhekuntoutusjaksossa voisi kehittää?
- Miten perhekuntoutusjakson vaikuttavuutta voidaan lisätä?
- Jos perheiden tilanne on muuttunut huonompaan suuntaan, minkä ajattelet olleen syy siihen ja miten tilanteen huononeminen olisi voitu ehkäistä?
- Vastaako perhekuntoutusjakso kaikenlaisten perheiden tarpeisiin?